

LAPSEN TUEN ARVIOINTI KUNNALLISESSA VARHAISKASVATUKSESSA

Arviointiraportti 2023

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen periaatteet	3
3	Varhaiskasvatustilanne ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	4
3.1	Tuen kolmitasoisuus ja muodot.....	4
3.2	Hallintopäätös lapsen tuesta	6
4	Tukea tarvitsevat lapset	7
5	Tuen järjestelyjen toteutuminen suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa	8
5.1	Tuen hallintopäätökset	8
5.2	Tuen muodot.....	9
5.2.1	Tukemisen henkilöstö	10
5.2.2	Ryhmän lapsimäärän pienentäminen	12
6	Arviointikyselyt ja niiden tuloksia	13
6.1	Huoltajat.....	13
6.2	Varhaiskasvatustilanteiden johtajat.....	14
6.3	Laaja-alaiset varhaiskasvatuksen erityisopettajat	20
6.4	Erityisryhmien henkilöstö	22
6.5	Pedagogisesti vahvistettujen ryhmien henkilöstö	24
6.6	Avustajat	25
7	Johtopäätökset.....	27
8	Lähteet.....	30
9	Liitteet	30

1 Johdanto

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen keskeiset periaatteet on hyväksytty opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnassa 7.6.2017. Periaatteiden myötä Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on tehty uudistuksia etenkin vuosien 2017–2019 aikana inklusiivisemmän toimintaympäristön toteuttamiseksi tukea tarvitseville lapsille.

Periaatteet ovat olleet käytössä kuusi vuotta. Sinä aikana varhaiskasvatuksen ja lasten tuen järjestämistä ohjaaviin normeihin ja asiakirjoihin on tullut muutoksia. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lasten tukea koskevat muutokset ja täydennykset ovat tulleet voimaan 1.8.2022 alkaen.

Myös varhaiskasvatuksen toimintaympäristö on muuttunut. Siksi on tarpeen arvioida lautakunnan hyväksymien periaatteiden toteutumista ja toisaalta sitä, miten hyvin ne vastaavat varhaiskasvatuksen nykyisiä vaatimuksia ja tarpeita. Tässä raportissa arvioidaan myös normimuutosten toimeenpanoa ja vaikutusta tuen järjestämiseen.

Arvioinnin yhteydessä on tehty kyselyt varhaiskasvatusyksikön johtajille, laaja-alaisille varhaiskasvatuksen erityisopettajille ja henkilöstölle, joka työskentelee lasten tuen ryhmissä tai tehtävissä.

Huoltajien käsityksiä inklusiosta ja sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa kartoitettiin palvelumuotoilun pitämässä työpajoissa sekä kyselyn avulla. Työpajat ja kysely toteutettiin kolmessa varhaiskasvatusyksikössä. Siellä tuotettu materiaali huomioitiin Espoon varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisessä.

2 Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen periaatteet

Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunnan hyväksymien periaatteiden mukaan lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tuki järjestetään lapsen henkilökohtaisen tarpeen mukaan ensisijaisesti erilaisin joustavin ja tarkoituksenmukaisin järjestelyin erikokoisissa lapsiryhmissä lapsen omassa päiväkodissa tai perhepäivähoitoryhmässä inklusion periaatteiden mukaisesti.

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee useamman toimipaikan lapsiryhmissä varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön rinnalla hyödyntäen esimerkiksi mallittamista, samanaikaisopetusta tai muita erityispedagogisia menetelmiä.

Lapsen edun ja tuen tarpeen vaatiessa, tukea voidaan järjestää pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä. Kun lapsi tarvitsee erityispedagogista tukea kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää lapsimäärältään pienemmässä erityisryhmässä. Muille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille suunnataan lasten tarpeiden mukaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan erityispedagogista tukea lapsen omaan varhaiskasvatusympäristöön.

Lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen tuen koordinoititehtäviin sijoittuu yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja jokaiselle palvelualueelle.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan kehityksen, kasvun ja oppimisen tukeen liittyvää osaamista kehitetään systemaattisella täydennyskoulutuksella ja osaamisen jakamisella.

3 Varhaiskasvatustuki ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatustukia ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita muutettiin ja täydennettiin 1.8.2022 alkaen siten, että niissä säädetään aiempaa tarkemmin varhaiskasvatuksessa olevan lapsen oikeudesta tarvitsemaansa tukeen sekä varhaiskasvatuksessa annettavan tuen muodoista ja päätöksenteosta.

Varhaiskasvatustuki ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat varhaiskasvatuksen järjestäjiä inklusiivisten periaatteiden noudattamiseen. Inklusiivisiin periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella.

Lapsen tuki järjestetään varhaiskasvatuksessa osana inklusiivista toimintakulttuuria. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa.

Inklusiiviset periaatteet ja toimintatavat ohjaavat kaikkea varhaiskasvatuksen toimintaa. Inklusiivisen toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä.

3.1 Tuen kolmitasoisuus ja muodot

Varhaiskasvatustukilain 15 a § mukaan varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa viivyttyä tuen tarpeen ilmettyä. Lapsen tuen toteuttamisesta vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä.

Lapsen tuki voi sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja

Mukaillen Opetushallitus 12:2022

KUVIO 1. Tuen kolmitasoisuus sekä tuen muodot (OPH 12/2022).

Lapsen tukea järjestetään kolmitasoisesti yleisenä, tehostettuna tai erityisenä tukena. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tukimuodoista. Tehostettu tuki muodostuu useammasta säännöllisesti ja samanaikaisesti toteutettavasta tukimuodosta. Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Tuen tasot kuvaavat lapsen tarvitseman tuen muotojen määrää ja intensiteettiä. Varhaiskasvatuksessa tuen muodot ovat pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia. Lapsi voi saada tarvitsemiaan tuen muotoja kaikilla tuen tasoilla. Hallintopäätös tehdään tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä yleisen tuen tukipalveluista.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuu toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat muun muassa oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut sekä sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut.

Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi. Pedagogiset tuen muodot ovat muuntuvia, joustavia ja suunnitelmallisia pedagogisia työtapoja ja ratkaisuja, joilla ryhmän pedagogiikkaa muokataan paremmin lapsen tarpeita vastaavaksi.

Pedagogisilla tuen muodoilla turvataan jokaisen lapsen osallisuutta, ryhmään kuulumisen tunnetta ja onnistumisen kokemuksia arjessa. Oppimisympäristön muokkaaminen sekä aikaan, tilaan ja pienryhmätoimintaan liittyvä jäsentäminen tukevat koko ryhmän oppimista ja hyvinvointia. Sensitiivisen vuorovaikutuksen toteutumista varmistetaan muun muassa positiivisen pedagogiikan keinoin.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakentamiseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä ovat rakenteellisia tuen muotoja.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama tuki on rakenteellista tukea, joka voidaan jakaa konsultaatioon, osa-aikaiseen opetukseen ja kokoaikaiseen opetukseen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiossa varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukee ryhmän pedagogista toimintaa siten, että lapsen yksilölliset tuen tarpeet tulevat huomioiduksi koko ryhmän toiminnassa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa-aikaisessa opetuksessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu säännöllisesti lapsen erityisopetuksen suunnitteluun ja arviointiin sekä tarvittaessa erityisopetuksen toteutukseen. Tämä pitää sisällään myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaation ryhmän henkilökunnalle. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokoaikaisessa opetuksessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee lapsiryhmässä ja toteuttaa lapsen erityisopetusta.

Avustamispalvelu on rakenteellista tukea, joka voi kohdentua yhdelle tai useammalle tukea tarvitsevalle lapselle ja se voi olla osa- tai kokoaikaista. Lapsen avustamisen tarve voi olla pitkä- tai lyhytaikaista, esimerkiksi varhaiskasvatuksen aloitusvaiheeseen tai lapsen pitkäaikaissairauden alkuvaiheeseen sijoittuvaa. Joissakin tapauksissa avustajan sijaan voidaan varhaiskasvatustyöskentelyyn tai lapsiryhmään kohdentaa lastenhoitajan tai varhaiskasvatuksen opettajan tukea.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet

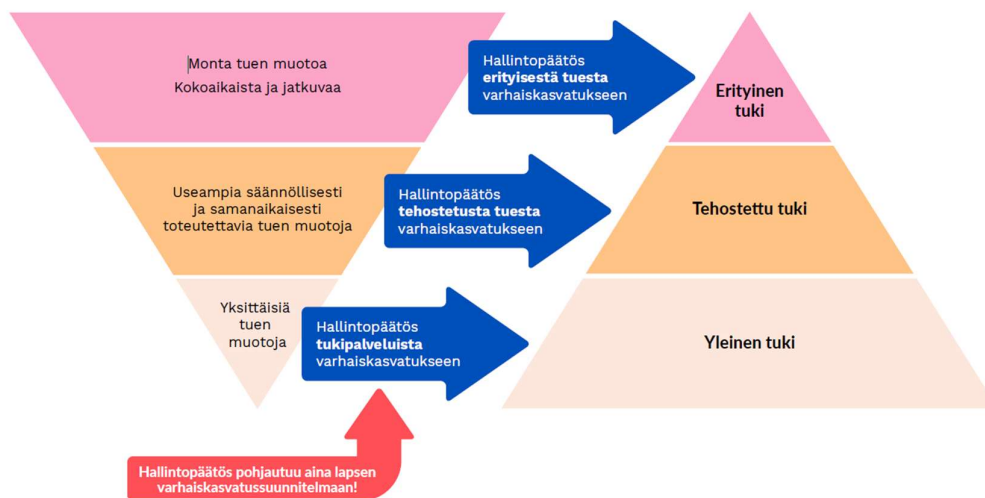
huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Apuvälineet saadaan yleensä erikoissairaanhoidosta. Tarvittaessa esimerkiksi sairaalasankeyä tai lapsen nostolaitteita vuokrataan HUS:in apuvälinelainaamosta. Hoidollisen tuen muotojen toteuttamiseen voidaan kohdentaa avustajan työtä.

3.2 Hallintopäätös lapsen tuesta

Lapsen tarvitsemista yleisen tuen tukipalveluista sekä tehostetusta ja erityisestä tuesta tehdään hallintopäätös. Lapsen tarvitsema tuki tulee aloittaa heti tuen tarpeen ilmetyä jo ennen hallintopäätöksen tekemistä. Hallintopäätös edellyttää aina huoltajien kuulemisen. Kuulemisessa huoltajilla on mahdollisuus suullisesti tai kirjallisesti ilmaista oma mielipiteensä lapselle suunnitelluista tuen muodoista ja tuen tasosta. Huoltajilla on mahdollisuus tehdä aluehallintovirastoon oikaisuvaatimus lapsen tukeen liittyvistä hallintopäätöksistä.

Lasta kuullaan osana hallintopäätöksen tekemistä, mikäli se on mahdollista ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Kuulemisen tarkoituksena on antaa lapselle mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä hänelle suunnitellusta tuesta.

Varhaiskasvatuksen hallintopäätökset

KUVIO 2. Hallintopäätösten tekeminen lapsen tarvitsemasta tuesta (OPH 12/2022).

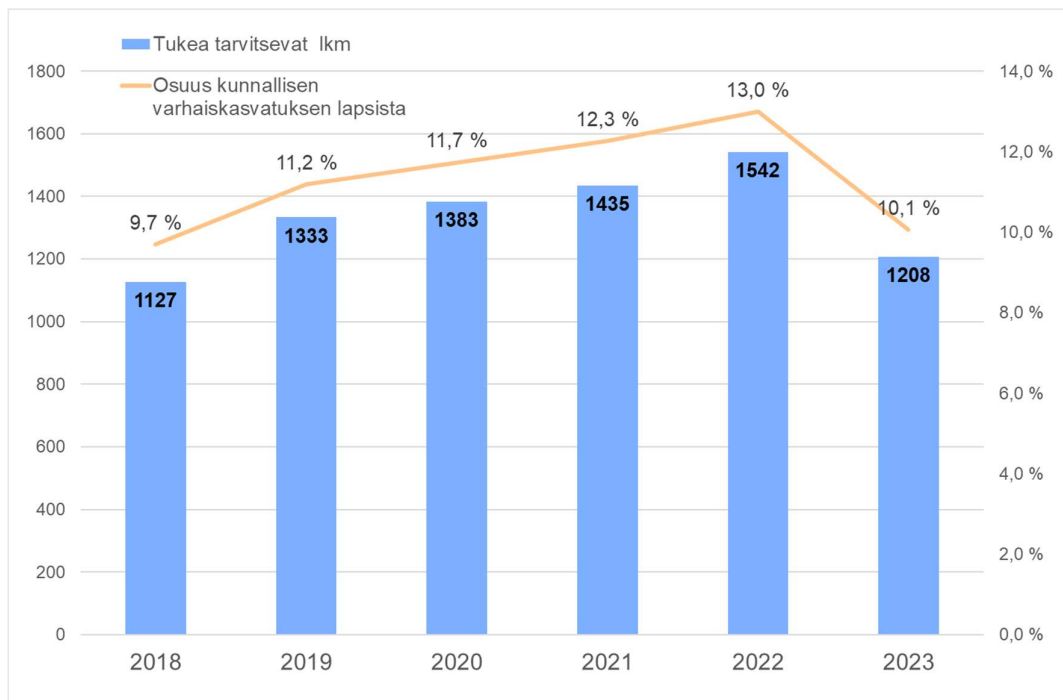
Varhaiskasvatuslain 15 d § mukaan lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin tarpeen mukaan yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Lapsen tuen tarpeen arviointiin voivat osallistua myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat muut viranomaiset, asiantuntijat ja muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toimii lapsen tuen asiakirjana. Siihen kirjataan tuen toteutuminen arjessa, tuen muodot ja taso sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen vaikuttavuuden arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jos lapsen tarvitseman tuen taso, tuen muodot tai järjestämispaikka muuttuu, tehdään uusi hallintopäätös.

4 Tukea tarvitsevat lapset

Joulukuussa 2023 suomenkielisessä kunnallisessa varhaiskasvatuksessa oli 1208 tukea tarvitsevaa lasta. Näiden lasten osuus kaikista kunnallisessa varhaiskasvatuksessa olevista lapsista oli noin kymmenen prosenttia. Ikäluokittain tarkasteltuna alle 3-vuotiaista tukea tarvitsevia on vuoden 2023 lopussa alle yksi prosentti. 3–5-vuotiaista noin 10 prosenttia ja esiopetusikäisistä lapsista 12,5 prosenttia tarvitsee tukea.

KUVIO 3. Tukea tarvitsevien lasten lukumäärä ja osuus kunnallisen varhaiskasvatuksen lapsista vuosina 2018–2023

Tukea tarvitsevien lasten osuus on kasvanut 0,4 prosenttiyksikköä (81 lasta) vuodesta 2018 vuoteen 2023. Kun tarkastellaan vuosia 2019–2022, tukea tarvitsevien lasten määrä kasvoi tasaisesti vuosittain.

Tällä hetkellä palvelualueiden palautteen perusteella tuen prosesseissa ja tilastoinnissa on viivettä. Hallintopäätösprosessit ovat osin hitaita ja toisaalta kaikkia varhaiskasvatuksen erityisopettajien tehtäviä ei ole saatu täytettyä, jolloin tukipäätösten valmistelu on hidastunut. Lapsen tarvitsemaa tukea järjestetään joka tapauksessa heti, kun tarve on ilmennyt. Tukea tarvitsevien lasten määrän arvioidaan nousevan vuoden 2022 tasolle.

Tilastojen perusteella tukea tarvitsevien lasten joukossa on suhteellisesti enemmän vieraskielisiä lapsia. Tämä suuntaus näkyy myös perusopetuksessa sekä muissa suurissa kaupungeissa. Berneliuksen ja Huillan (2021) valtioneuvostolle tekemän selvityksen mukaan vieraskieliset lapset saattavat saada väärin kohdennettua tukea, vaikka ensisijainen tuen tarve olisi lapsen suomen kielen oppimisessa. Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa selvitetään, miten voidaan entistä paremmin vastata vieraskielisten lasten suomen kielen ja oppimisen tukemiseen.

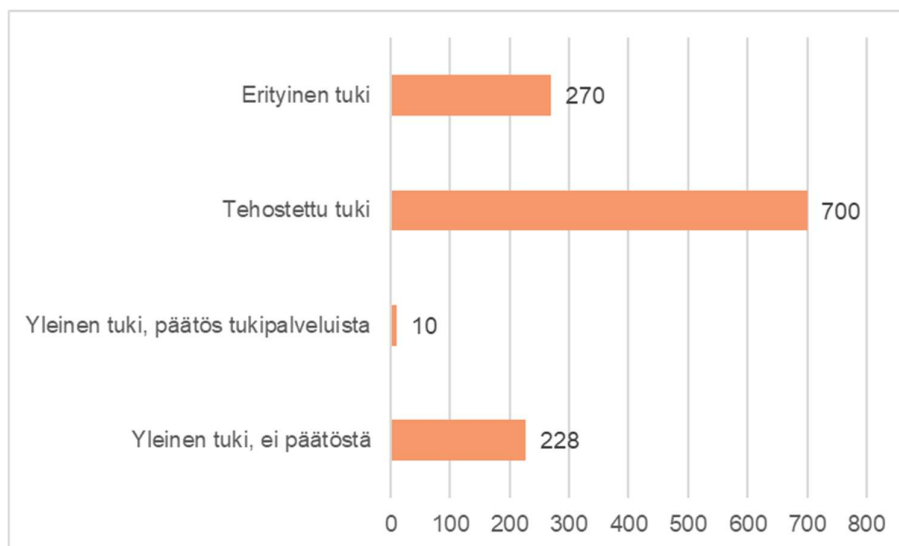
5 Tuen järjestelyjen toteutuminen suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa

Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa toteutettiin opetus- ja varhaiskasvatustalouden hyväksymien periaatteiden mukaisesti vuosien 2017–2019 aikana merkittäviä rakenteellisia uudistuksia inklusiivisempaan suuntaan. Siten Espoossa on ollut hyvä perusta toteuttaa lasten tuki varhaiskasvatustalouteen vuonna 2022 tulleiden muutosten edellyttämällä tavalla.

Varhaiskasvatuksessa on laadittu prosessit vastaamaan varhaiskasvatustaloutta ja Varhaiskasvatustalouden suunnitelman perusteita. Suomenkielisen varhaiskasvatustalouden varhaiskasvatustalouden suunnitelma sekä esiopetuksen opetustalouden suunnitelma on päivitetty lain ja OPH:n perusteasiakirjojen mukaisiksi. Lapsen varhaiskasvatustalouden suunnitelma, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) on päivitetty.

5.1 Tuen hallintopäätökset

Varhaiskasvatustalouden uudistus on tuonut hallintopäätökset varhaiskasvatukseen. Päätösten valmistelu ja tekeminen on edellyttänyt uusien prosessien luomista ja sähköisen asiakastieto- ja toiminnanohjausjärjestelmä eVakan kehittämistä. Vuoden 2022 aikana eVakaa kehitettiin vastaamaan uutta hallintopäätösprosessia. Tämä helpottaa hallintopäätösten valmistelua ja tekemistä. Hallintopäätösprosessi on edellyttänyt henkilökunnan ja erityisesti varhaiskasvatustalouden erityisopettajien ja varhaiskasvatustalouden yksiköiden johtajien kouluttamista.

KUVIO 4. Tukea tarvitsevat lapset tuen tason mukaan

Kuviossa 4 on joulukuussa 2023 tukea tarvitsevat lapset ryhmitelty tuen tason mukaan. Tuen hallintopäätöksiä alettiin tehdä loppuvuodesta 2022. Huhtikuun 2023 loppuun mennessä hallintopäätöksiä oli tehty 1780 lapselle. Hallintopäätöksestä voi valittaa Aluehallintovirastoon. Valituksia on tullut yhteensä kolme.

Lukumäärät ovat kuviossa suuntaa antavia, sillä päätösten tekemisen prosessia ja tilastointia on kehitetty koko edellisen toimintavuoden ajan ja kehitetään edelleen. Lisäksi tuen hallintopäätösten tekeminen on osin viivästynyt.

Aiemmin hallintopäätöksiä tehtiin vain esiopetuksessa oleville erityistä tukea tarvitseville lapsille. Esiopetusikäisillä lapsilla tuen järjestelyt tehdään esiopetusajalle perusopetuslain

mukaisina ja liittyvän varhaiskasvatukseen ajalle varhaiskasvatustilain mukaisina, joten lapsille tehdään tarvittaessa kummastakin erilliset päätökset tuen osalta. Esiopetuksessa hallintopäätös tehdään erityistä tukea tarvitseville lapsille. Joulukuussa 2023 erityisen tuen päätös on 138 esiopetukseen osallistuvalla ja tehostettua tukea saa 233 esiopetukseen osallistuvaa lasta. Tehostettua tai erityistä tukea saavien lasten osuus esiopetukseen osallistuvista on 15,8 prosenttia.

Lakiuudistuksen tarkoitus on taata lapselle hänen tarvitsemansa tuki. Päätöksen valmisteluvastuu on varhaiskasvatukseen erityisopettajilla, mikä on ohjannut heidän työtään aiempaa hallinnollisempaan suuntaan. Erityisesti tämä näkyi syksyllä 2022, jolloin tehtiin ensimmäistä kertaa tuen hallintopäätökset kaikille varhaiskasvatuksessa oleville tukea saaville lapsille. Prosessin monivaiheisuus voi myös viivästyttää hallintopäätöksen tekemistä. Päätösprosessi, hallintopäätösten tekeminen sekä tuen tilastointi edellyttävät edelleen kehittämistä.

5.2 Tuen muodot

Espoossa tuen muotoja on toteutettu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Mukaiilen Opetushallitus 1:2023

KUVIO 5. Tuen muodot

Espoossa on kehitetty pedagoginen työkalupakki pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin tueksi. Työkalupakin avulla lapsiryhmän henkilökunta voi suunnitella ja arvioida ryhmän toimintaa. Työkalupakki soveltuu pedagogiikan johtamisen välineeksi. Sitä voi käyttää myös laaja-alaisen varhaiskasvatukseen erityisopettajan ja/tai kieli- ja kulttuuriopettajan sekä lapsiryhmän henkilökunnan yhteisen suunnittelun ja työskentelyn pohjana. Pedagogisten tuen muotojen suunnittelussa ja toteutuksessa tämä yhteistyö on tärkeää.

Henkilökunnalle on järjestetty monipuolista koulutusta ja kyselytunteja inklusiosta, inklusion johtamisesta, lapsen tuen muutoksista ja sen toteuttamisesta, hallintopäätösten tekemisestä, pedagogisesta kirjoittamisesta jne. Varhaiskasvatukseen esihenkilöille on järjestetty koulutuskokonaisuus inklusion johtamisesta vuoden 2022 aikana. Oppimisen tuen ja inklusion kehittäminen varhaiskasvatuksessa –hankkeen koordinaattorit osallistuivat koulutusten

suunnitteluun ja järjestämiseen. Hankkeeseen saatua valtion rahoitusta käytettiin muun muassa henkilöstön osaamisen lisäämiseen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajille ja muutamille varhaiskasvatuksen opettajille on järjestetty Ratkaisukeskeinen neuropsykiatrinen (Nepsy) valmentaja -koulutusta (30 op). Koulutuksen sisältönä on neuropsykiatrinen tietous, ratkaisukeskeinen osaaminen, valmentava työote sekä arvostava vuorovaikutus ja asiakkaan kohtaaminen. Varhaiskasvatuksen opettajille ja lastenhoitajille on järjestetty Mininepsy-koulutusta. Koulutukseen osallistujat saavat perustietoa neuropsykologisista oireyhtymistä ja konkreettisista menetelmistä, joita voi soveltaa suoraan omaan työhön.

Henkilökuntaa on koulutettu Ihmeelliset vuodet -menetelmän käyttöön. Ihmeelliset vuodet -koulutus on ryhmämuotoista työpajakoulutusta, jossa edistetään positiivisten ja ennakoivien ryhmänhallintastrategioiden käyttöä ja rajojen asettamisen keinoja omassa lapsiryhmässä. Hankerahoituksella koulutetaan kaksi uutta Ihmeelliset vuodet -kouluttajaa syksyllä 2023. Sen jälkeen suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on viisi omaa kouluttajaa.

Nepsy- ja Ihmeelliset vuodet -koulutukset jatkuvat toimintavuonna 2023–2024. Näillä koulutuksilla vastataan varhaiskasvatussyksiköistä nousseisiin tarpeisiin lisäämällä henkilökunnan ymmärrystä lapsen neuropsykiatrisista haasteista ja vahvistamalla ratkaisukeskeistä ajattelua lapsen tukemiseksi. Henkilökunnan osaamisen vahvistaminen ja ratkaisukeskeinen työote vahvistavat myös henkilökunnan työhyvinvointia.

5.2.1 Tukemisen henkilöstö

Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa keskeinen rakenteellinen tuki on lasten tukeen kohdentuva henkilöstö.

Varhaiskasvatuksen laaja-alaisen erityisopettajan tehtävä otettiin kaikilla palvelualueilla käyttöön vuoden 2018 syksyllä muuttamalla varhaiskasvatuksen erityisopettajien työn kohdentumista ja vähentämällä erityisryhmien määrää. Siten saatiin varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukea kohdennettua paremmin kaikkiin varhaiskasvatussyksiköihin. Samalla varhaiskasvatuksen laaja-alaisen erityisopettajan tehtävästä tuli aiempaa vetovoimaisempi. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajien työ on koettu toimivana ja tärkeänä osana lapsen tuen järjestämistä. Laaja-alaisen erityisopettajien määrää on lisätty. Osa lisäyksestä on toteutunut uusien tehtävien kautta. Lisäksi joitakin erityisryhmiä on vähennetty, jolloin ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettaja on voinut siirtyä varhaiskasvatuksen laaja-alaiseksi erityisopettajaksi.

Erityisryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee lapsiryhmässä ja toteuttaa ryhmän tukea tarvitsevien lasten erityisopetusta. Varhaiskasvatuksen laaja-alainen erityisopettaja työskentelee useamman toimipaikan lapsiryhmissä varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön rinnalla hyödyntäen esimerkiksi mallittamista, samanaikaisopetusta tai muita erityispedagogisia menetelmiä. Hän on henkilöstön tukena lapsen tuen arvioinnissa, suunnittelussa ja toteuttamisessa. Espoossa varhaiskasvatuksen erityisopettajien tehtävien kokonaismäärä on hyvällä tasolla (yhteensä 104). Ongelmana on, että tällä hetkellä lähes kolmasosa tehtävistä on joko täyttämättä tai niitä hoitaa varhaiskasvatusalan muun koulutuksen saanut henkilö, yleisimmin varhaiskasvatuksen opettaja.

Kilpailu varhaiskasvatuksen erityisopettajista on kovaa kuntien kesken ja sisäisesti. Entistä useampi varhaiskasvatuksen erityisopettajista suorittaa erityisopettajan tutkinnon rinnalla maisterin tutkinnon, mikä antaa pätevyyden perusopetuksen laaja-alaiseksi erityisopettajaksi. Paremman palkkauksen ja työaikojen vuoksi varhaiskasvatuksesta siirtyy vuosittain erityisopettajia myös perusopetuksen puolelle.

TAULUKKO 1. Lasten tukemisen henkilöstö

	2020	2021	2022	2023
Laaja-alaiset varhaiskasvatuksen erityisopettajat	68	68	69	79
Varhaiskasvatuksen erityisopettajat erityisryhmässä	29	28	27	25
Resurssilastenhoitajat	11	11	28	34
Erityisavustajat	37	37	37	37
Avustajat	30	30	24	24

Lasten avustamispalveluissa on suomenkielisen varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluvia resurssilastenhoitajia (34), erityisavustajia (37) ja avustajia (24). Siten vakituista avustamisresurssia on yhteensä 95 työntekijää.

Resurssilastenhoitajan tehtävä on otettu pilotoinnin kautta vähitellen laajempaan käyttöön. Resurssilastenhoitaja on neljäs kasvatus-, opetus- ja hoitotehtäviin koulutuksen saanut työntekijä tavanomaisessa 21 lapsen ryhmässä. Lisäresurssi mahdollistaa ryhmän jakamisen lasten tuen toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisiin toiminnallisiin pienryhmiin. Tukea tarvitsevien lasten haasteisiin voidaan vastata paremmin, kun ryhmää voidaan muokata eri tilanteisiin tarpeen mukaan. Resurssilastenhoitajan työtehtävät ovat samanlaiset kuin ryhmän normaaliin mitoitukseen kuuluvan lastenhoitajan tehtävät. Tavoitteena on muuttaa avustajien tehtäviä vähitellen resurssilastenhoitajan tehtäväksi. Erityisavustajan tehtävien määrään ei ole suunnitella muutoksia.

Lisäksi avustamistehtäviin vuokrataan henkilöstöä Seure Oy:sta noin 30 henkilötyövuoden verran. Lokakuussa 2023 avustamispalvelua oli 320 lapsella eli noin neljäsosalla kaikista tukea tarvitsevista lapsista. Tässä lukumäärässä ei ole mukana hankerahoituksella palkatun henkilöstön tukemat lapset.

Palvelualueilla lasten tuen järjestelyjä valmistelevat varhaiserityiskasvatuksen koordinaattorit (8). He tekevät lapsen tukeen liittyvää koordinoitua työtä omalla vastuualueellaan ja osallistuvat suomenkielisen varhaiserityiskasvatuksen kehittämiseen yhteistyössä varhaiskasvatuksen asiantuntijan kanssa. Espoonlahden alueella on kaksi koordinaattoria ja muilla alueilla yksi.

Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa työskentelee edellä mainitun lasten tukemiseen kohdistuvan henkilöstön lisäksi varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajia (38), joiden työ kohdentuu muunkielisten lasten varhaiskasvatukseen tukemiseen ja kieli- ja kulttuuritietoisuuden vahvistamiseen.

Viime vuosina hankerahoitusta on kohdistunut merkittävästi varhaiskasvatukseen kehittämiseen. Rahoituksella on palkattu lisäresurssiksi runsaasti määräaikaista avustavaa henkilökuntaa ja lastenhoitajia, jonkin verran myös varhaiskasvatuksen opettajia ja sosionomeja. Hankerahoitukset ovat mahdollistaneet lisähenkilökunnan lisäksi henkilökunnan täydennyskoulutusta. Useimmat hankkeet jatkuvat heinäkuun tai vuoden 2024 loppuun asti. Hankerahoituksen määrän arvioidaan vähenevän, kun esimerkiksi koronaan liittynyt rahoitus päättyy.

Hankerahoitus on kohdentunut erityisesti lasten tukemiseen liittyviin erilaisiin järjestelyihin, joilla rekrytoidaan lisähenkilöstöä lapsiryhmiin. Rahoituksen väheneminen tulee vaikuttamaan lasten tuen toteuttamiseen lapsiryhmissä. Ennen hankkeiden päättymistä on ratkaistava, miten niiden kautta tukea saaneiden lasten rakenteellinen tuki voidaan jatkossa järjestää. Hankerahoituksella on tällä hetkellä palkattu noin 170 työntekijää.

5.2.2 Ryhmän lapsimäärän pienentäminen

Varhaiskasvatustalain edellyttämä ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan toteutetaan suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa erityisryhminä, pedagogisesti vahvistettuina ryhminä, lisäämällä tavanomaiseen ryhmään kasvatus-, opetus- ja hoitotehtäviin soveltuvan koulutuksen saanut henkilö tai vähentämällä ryhmän lasten lukumäärää. Järjestelyt ovat joustavia ja niitä arvioidaan sekä muokataan tarpeen mukaan vähintään vuosittain.

Erityisryhmien lukumäärää on vähennetty suunnitelmallisesti. Vastaavasti pedagogisesti vahvistettujen ryhmien määrä on kasvanut. Pedagogisesti vahvistettuihin ryhmiin sijoitettavien tukea tarvitsevien ja muiden lasten määrä määritellään lasten tuen tarpeiden perusteella. Erityisryhmiä ja pedagogisesti vahvistettuja ryhmiä on kaikilla palvelualueilla.

TAULUKKO 3. Erityisryhmien ja pedagogisesti vahvistettujen ryhmien määrä

	2017	2018	2020	2022	2023
Erityisryhmien lkm	46	29	29	27	25
Ped.vahvistettujen ryhmien lkm	21	27	31	35	37

Erityisryhmissä ja pedagogisesti vahvistetuissa ryhmissä lasten määrä on tavanomaista pienempi; erityisryhmissä enintään 13 lasta ja pedagogisesti vahvistetuissa ryhmissä yleisimmin enintään 16 lasta. Osassa pedagogisesti vahvistetuista ryhmistä kokeillaan erilaisia ryhmärakenteita. Niissä tavoitteena on keskittämisen sijaan jakaa tukea tarvitsevia lapsia useampaan ryhmään ja samalla pienentää suunnitelmallisesti ryhmän kokonaislapsimäärää. Ryhmärakenteiden muokkaamisessa käytetään vähäisissä määrin lasten ja henkilöstön välisen suhdetuvun väljentämistä. Tämä tukitoimi on käytössä 28 lapsella. Erityisryhmissä on 150 ja pedagogisesti vahvistetuissa ryhmissä 200 tukea tarvitsevaa lasta.

6 Arviointikyselyt ja niiden tuloksia

Lapsen tuen ja inklusion toteutumista, tuen rakenteita ja prosesseja on arvioitu laajasti vuoden 2023 aikana. Espoon varhaiskasvatussuunnitelman päivitysprosessin aikana haluttiin selvittää huoltajien näkemyksiä inklusiosta ja sen toteutumisesta työpajojen ja kyselyn avulla. Kevään 2023 aikana tehtiin kyselytutkimus, jossa kohderyhmänä olivat varhaiskasvatustyöyksiköiden johtajat, laaja-alaiset varhaiskasvatuksen erityisopettajat, erityisryhmien ja pedagogisesti vahvistettujen ryhmien henkilöstö sekä avustajat. Menetelmäksi valittiin kysely, koska se oli aikataulullisesti helpoin tapa toteuttaa näin laaja arviointi.

Arviointia ei kohdistettu tässä vaiheessa niin sanottujen tavallisten ryhmien henkilöstölle. Ensin haluttiin selvittää niiden henkilöstöryhmien käsityksiä inklusiosta, lapsen tuen toteutumisesta ja siihen liittyvistä muutoksista, jotka ovat olleet keskeisessä asemassa lapsen tuen uusissa prosesseissa. Keväällä 2024 kartoitetaan ns. tavallisten ryhmien henkilöstön käsityksiä lapsen tuen toteuttamisesta kyselytutkimuksen avulla.

Yksityisen varhaiskasvatuksen osalta kysely lähetettiin yksityisen hoidon tuen ja palveluseteliyksiköiden johtajille. Keväällä 2024 kysely uusitaan vähäisen vastaajamäärän vuoksi ja laajennetaan koskemaan ostopalvelupäiväkotien johtajia. Yksityisestä varhaiskasvatuksessa toteutettavasta lapsen tuesta on tehty oma arviointiraportti.

KUVIO 4. Lapsen tuen prosessien arviointi 2022–2023

6.1 Huoltajat

Huoltajien näkemyksiä inklusiosta kartoitettiin yhdessä palvelumuotoiluyrityksen kanssa. Selvitystyön lähtökohtana oli suomenkielisen varhaiskasvatuksen sekä svenska bildningstjänster tu-losyksiköiden tarve ja tahtotila selkeyttää inklusion määritelmää asiakasnäkökulmasta sekä selvittää asiakkaiden näkemyksiä inklusion toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli tuoda inklusiota koskeva huoltajien näkökulma osaksi keväällä 2022 päivitettyä Espoon varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Selvitystyö tehtiin hyvän tutkimustavan mukaisesti luottamuksellisesti ja inklusiivisia ja diversiteetin huomioivia menetelmiä hyödyntäen. Keskeistä oli varmistaa asiakkaiden autenttisen äänen kuuleminen, osallisuuden kokemuksen kasvattaminen ja mahdollisuus osallistua omalla äidinkielellään ja itselle sopivimmalla tavalla.

Menetelmiksi valittiin digitaalinen kysely sekä avoimet Stop & Go –työpajapisteet, jotka toteutettiin kolmessa varhaiskasvatyüksikössä. Huoltajilla oli mahdollisuus tarvittaessa saada tulkki näihin tilaisuuksiin. Yhdistämällä nämä kaksi menetelmää tavoitettiin monikielisiä ja -kulttuurisia asiakkaita, ja mahdollistettiin huoltajille joustava osallistuminen heille sopivana ajankohtana ja mieluisalla tavalla. Kysely toteutettiin huhtikuussa 2022 suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kyselyyn vastasi yhteensä 40 henkilöä (33 suomenkielistä, viisi ruotsinkielistä ja kaksi englanninkielistä vastaajaa). Stop & Go -tilaisuudet järjestettiin kahdessa suomenkielisessä ja yhdessä ruotsinkielisessä yksikössä. Suomenkielisiin tilaisuuksiin osallistui 18 huoltajaa ja ruotsinkieliseen seitsemän huoltajaa.

Tilaisuuksissa havaittiin, että monelle huoltajalle inklusio oli aluksi vieras käsite. Kun inklusion merkitystä avattiin, huoltajat pitivät sitä erittäin tärkeänä asiana. Kyselyyn vastanneista yli 90 prosenttia piti inklusion toteutumista varhaiskasvatuksessa melko tai erittäin tärkeänä. Huoltajat toivoivat, että heille avattaisiin varhaiskasvatuksessa tarkemmin, mitä inklusio tarkoittaa käytännön toiminnassa ja että aiheesta viestittäisiin selkeästi ja avoimesti.

Huoltajien arvion mukaan inklusio toteutuu varhaiskasvatuksessa pääosin hyvin.

Positiivisia kokemuksia huoltajilla oli muun muassa monikulttuurisuuden ja -kielisyyden huomioimisesta ja moninaisuuden ymmärtämisestä sekä lasten erityistarpeiden huomioimisesta.

Huoltajien arvion mukaan inklusioon liittyviä teemoja käsitellään lasten kanssa hyvin, mutta aiheeseen kaivattiin myös lisää osaamista ja työkaluja henkilöstölle.

Huoltajien mukaan henkilöstön riittävyys ja osaaminen ovat avainasemassa inklusion toteutumisessa. Hyvänä puolena nähtiin, että henkilöstö tekee parhaansa inklusion eteen. Toisaalta henkilöstöpula ja niukat resurssit nähtiin suurimpana uhkana inklusion toteutumiselle käytännössä.

Henkilöstötilanteen lisäksi huoltajien mukaan parannettavaa olisi jossain määrin asenteissa ja rakenteissa, esimerkiksi perheiden monimuotoisuuden huomioimisessa ja siinä, ettei lapsia luokiteltaisi esimerkiksi sukupuolen mukaan. Myöskään lasten tarpeita (esim. nepsy-oireilua) ei huoltajien mielestä aina osata tunnistaa ja lapsi ei välttämättä saa tarpeelliseksi koettua tukea.

Huoltajien kyselyssä ja työpajoissa esiin nousseet asiat on huomioitu koulutusten suunnittelussa ja järjestämisessä. Määrärahojen puitteissa kohdennetaan lisähenkilöstöresursseja ja osaamisen vahvistamista sellaisiin ryhmiin, joissa useita monikielisiä tai tukea tarvitsevia lapsia. Henkilöstölle on vuosina 2022–2023 aikana järjestetty koulutusta huoltajien esiin nostamista aiheista, esimerkiksi Nepsy-osaamisesta. Koulutetun henkilökunnan saatavuutta ja pysyvyyttä on pyritty tietyissä yksiköissä parantamaan kannustuslisällä.

6.2 Varhaiskasvatyüksiköiden johtajat

Varhaiskasvatyüksikön johtajien näkemyksiä inklusiosta ja tuen rakenteista selvitettiin kyselytutkimuksella. Varhaiskasvatyüksiköiden johtajien kyselyyn vastasi 45/104 (43,2 %) johtajaa. Vastausaikaa jatkettiin kaksi kertaa, jotta olisi saatu mahdollisimman kattavasti vastauksia. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa varhaiskasvatyüksiköiden johtajien ajatuksia inklusiosta, sen tämänhetkisestä tilasta ja arviota rakenteellisten tukimuotojen vaikuttavuudesta.

Lapsen tukeen liittyvissä prosesseissa uutena rakenteena otettiin käyttöön syksystä 2022 KoTa eli varhaiserityiskasvatuksen koordinaattorin (vekk) ja varhaiskasvatussyksikön johtajan tapaaminen. Rakenteesta tehtiin oma erillinen kysely varhaiskasvatussyksiköiden johtajille. KoTa-rakenteessa varhaiskasvatussyksikön johtajan vastuulla on keskustella varhaiserityiskasvatuksen koordinaattorin kanssa ennakkoon mahdollisista rakenteellisista tukitoimista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on tapaamisissa tarvittaessa mukana. Aikaisemmin rakenteellisen tuen asiat käsiteltiin pienalueellisissa tapaamisissa. Enemmistö johtajista koki tämän uuden rakenteen toimivampana. Kehitettävää tämän osalta on luoda yksiköihin säännöllinen rakenne KoTa-palaveriin valmistautumiseen. Vastaajista 29 prosenttia ilmoitti, että rakenne on olemassa, 63 prosenttia rakenne puuttuu ja 8 prosenttia ei osannut sanoa.

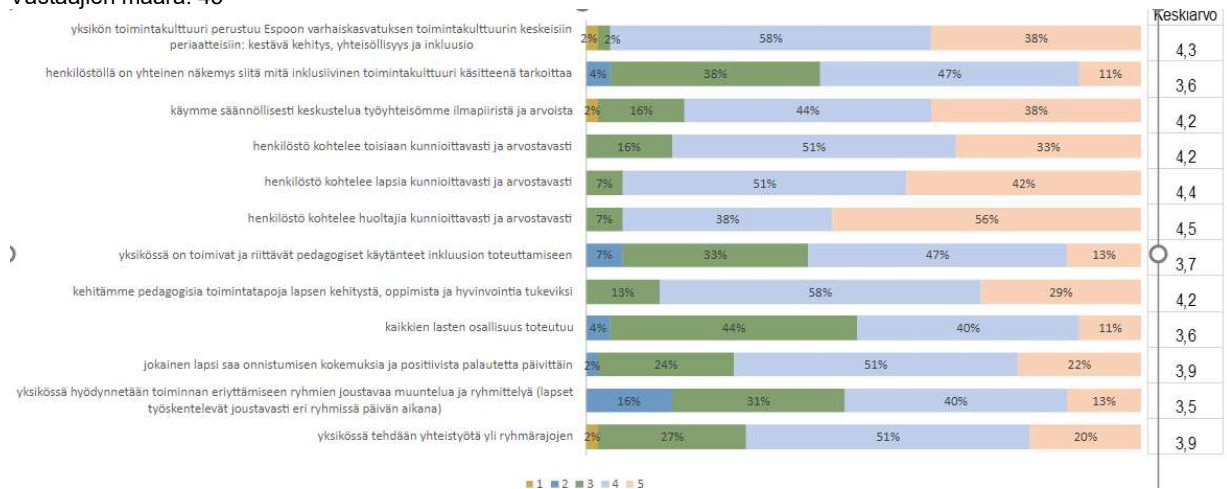
” Uusi rakenne tuntuu toimivammalta ja ajankäyttö tehokkaammalta. Keskustelu vekin kanssa syvällisempää kuin aiemmin. Aikoja on saanut myös hyvin varattua kota palaverihin, ja kotapäiviä ollut meidän tarpeisiimme sopiva määrä”

”Tämä on selkeämpi ja olen kartalla sekä yksiköitteni että alueen tilanteesta ja ei tule tunne että hukkaisin mitenkään aikaa. Tuen prosessi on selkeä. Nyt yksittäisten lasten asiat käydään kota-palaverissa tarkkaan läpi.”

TAULUKKO 1. Inklusion toteuttaminen varhaiskasvatussyksikössä.

(1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Vastaajien määrä: 45

Vastaajista suurimman osan mukaan oman varhaiskasvatussyksikön toimintakulttuuri perustuu Espoon varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskeisiin periaatteisiin; kestävään kehitykseen, yhteisöllisyyteen ja inklusioon. Vastaajista yli puolet koki, että henkilöstöllä on yhteinen näkemys siitä, mitä inklusiivinen toimintakulttuuri käsitteenä tarkoittaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan inklusiivisessa toimintakulttuurissa jokainen lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Vastaajista yli puolet arvioi, että yksikössä on toimivat ja riittävät pedagogiset käytännöt inklusion toteuttamiseen. Lähes 90 prosenttia koki, että he kehittävät pedagogisia toimintatapoja lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukeviksi.

Vastaajista yli 80 prosenttia käy säännöllisesti keskustelua työyhteisön ilmapiiristä ja arvoista. Heidän mukaansa henkilöstö kohtelee toisiaan, lapsia sekä huoltajia arvostavasti. Vastaajista

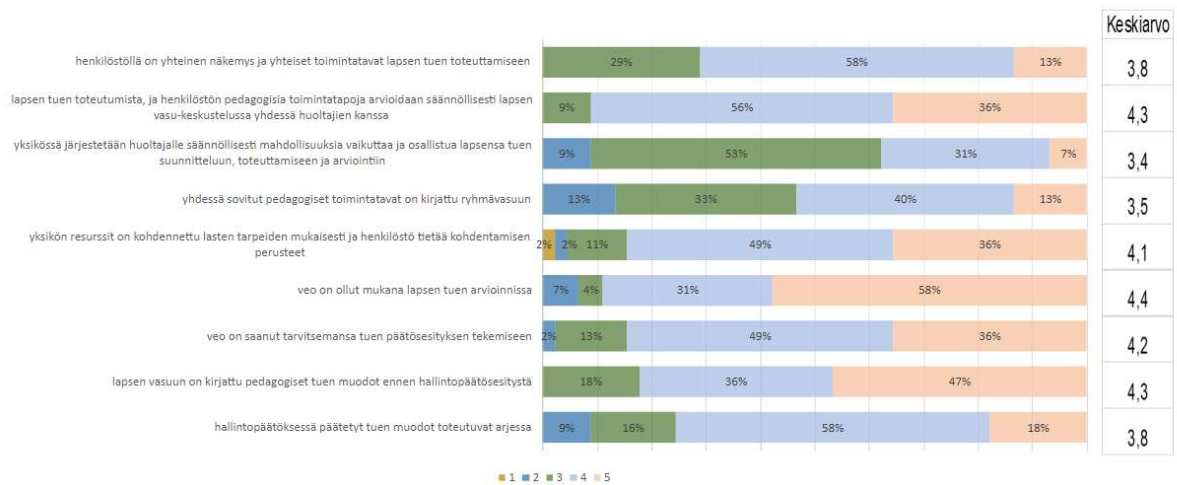
noin puolet koki lapsen osallisuuden toteutuvan. Rungas 70 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että jokainen lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta päivittäin ja vain yksi vastaajista ei kokenut tämän toteutuvan.

”Olen ehkä onnistunut johtamaan tiimejä ja taloa niin, että meillä ei oikeastaan ollenkaan kuule puhetta siitä, että miksi joku lapsi on tässä päiväkodissa. Inklusio on arkea ryhmässä, kun talo on lähes 100 % monikulttuurinen ja tuen lapsia on valtavasti. Olen saanut henkilöstön tekemään parhaansa, jotta jokaisella lapsella on hyvä päivä meidän päiväkodissa.”

Reilut puolet vastaajista koki, että yksikössä hyödynnetään toiminnan eriyttämiseen ryhmien joustavaa muuntelua ja ryhmittelyä. Lapset työskentelevät joustavasti eri ryhmässä päivän aikana ja varhaiskasvatusyksikössä tehdään yhteistyötä yli ryhmärajojen.

TAULUKKO 2. Lapsen tuen toteuttaminen yksikössä. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Vastaajien määrä: 45

- *veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- *kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja
- *lapsen vasu = lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- *ryhmävasu = ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Vastaajista noin 70 prosenttia olivat johtajana varmistaneet, että henkilöstöllä on yhteinen näkemys ja yhteiset toimintatavat lapsen tuen toteuttamiseen. Heistä noin 90 prosenttia oli varmistanut, että lapsen tuen toteutumista, ja henkilöstön pedagogisia toimintatapoja arvioidaan säännöllisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa yhdessä hoitajien kanssa. Kolmannes vastaajista koki, että yksikössä järjestetään hoitajalle säännöllisesti mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua lapsensa tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Vastaajista runsas puolet arvioi, että yhdessä sovitut toimintatavat on kirjattu ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan.

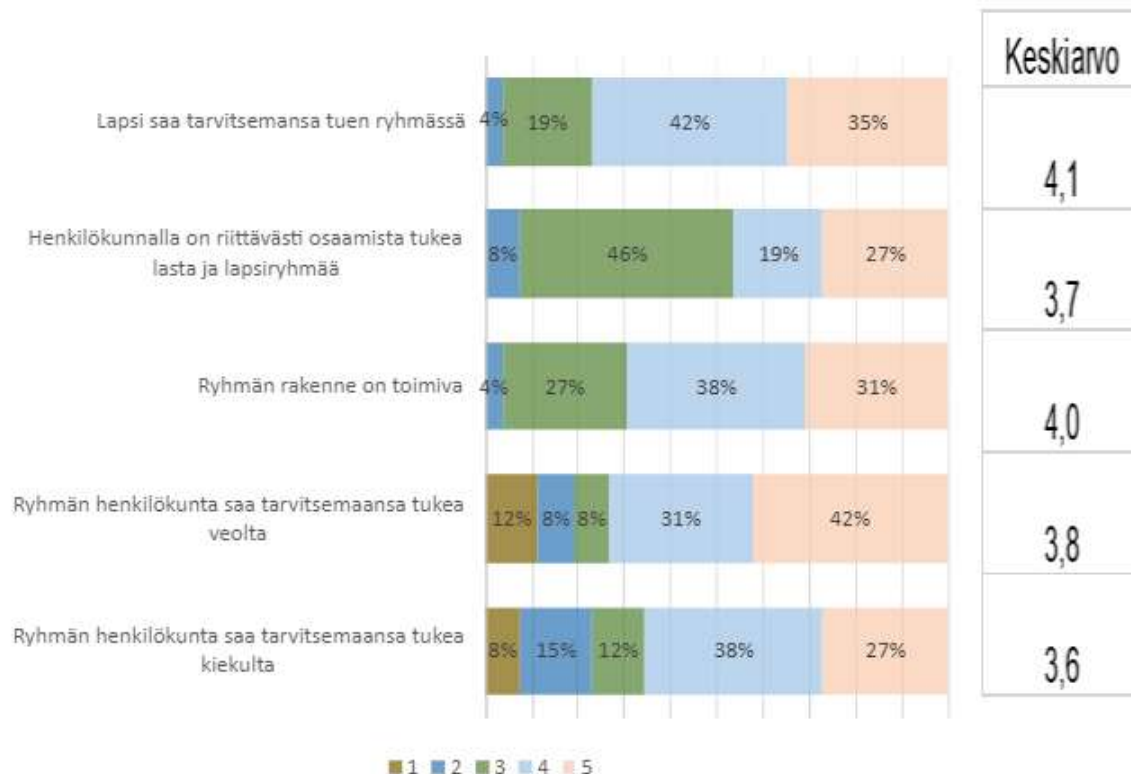
Yli 80 prosenttia vastaajista koki, että yksikön resurssit on kohdennettu lasten tarpeiden mukaan ja henkilökunta on tietoinen jakoperusteista. Vastaajista lähes 90 prosentin näkemyksen mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja oli osallistunut lapsen tuen arviointiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat valmistelevat lapsen hallintopäätökset aluepäällikön päätettäväksi. Tämä on varhaiskasvatuslain muutoksen myötä tullut tehtävä. Vastaajista 85 prosenttia koki, että varhaiskasvatuksen erityisopettaja oli saanut tarvitsemansa tuen päätösesitysten tekemiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on keskeinen asiakirja lapsen tukeen liittyvissä asioissa ja hallintopäätösten valmistelussa ja se tulee olla huolella laadittu yhdessä huoltajien kanssa. Siihen tulee kirjata pedagogiset tuen muodot ja arvioida niiden vaikuttavuutta. Vastaajista runsaan 80 prosentin mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu lapsen saamat pedagogiset tuen muodot ennen hallintopäätösesityksen tekemistä.

Vastaajista noin 75 prosenttia koki, että hallintopäätöksessä päätetyt tuen muodot toteutuvat arjessa. Tuen toteutumiseen on saattanut vaikuttaa esimerkiksi henkilökunnan, kuten avustajien rekrytointihaasteet tai henkilökunnan osaamiseen liittyvät haasteet.

TAULUKKO 3. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän toimivuus varhaiskasvatustyöyksikön johtajan arvioimana. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Vastaajien määrä: 26

*veo =varhaiskasvatuksen erityisopettaja

*kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja

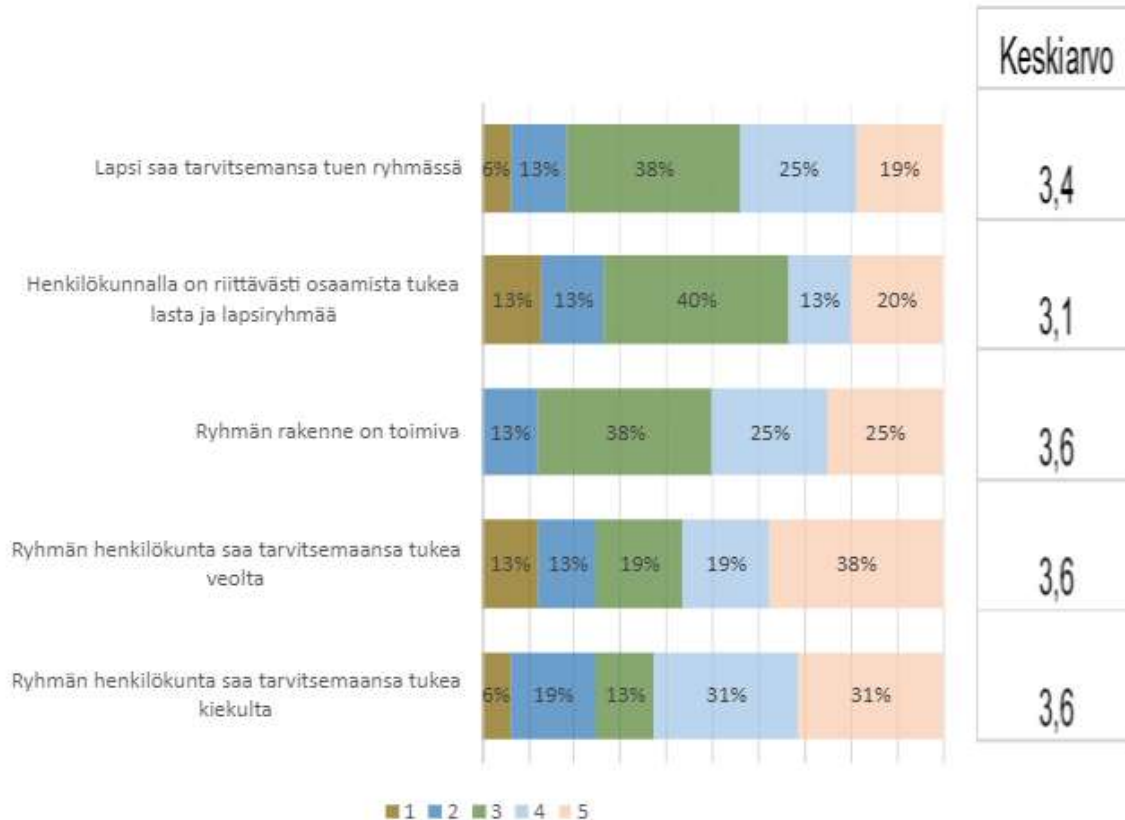
Pedagogisesti vahvistettu ryhmä on lapsimäärältään pienempi ja siinä työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa sekä lastenhoitaja. Tarvittaessa ryhmässä voi työskennellä ryhmäkohtainen tai lapsikohtainen avustaja. Ryhmässä on yleisimmin 15 lasta, joista noin viisi lasta ovat tukea tarvitsevia lapsia. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän tukea tarvitsevat lapset voivat olla myös jaettu kahteen tai kolmeen ryhmään ja ryhmiä on pienennetty pedagogisen ryhmän tuen paikkojen kertoimilla.

Vastaajat kokivat, että lapsi saa tarvitsemaansa tukea pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä ja ryhmän rakenne on toimiva. Vastaajista vähän alle puolet oli samaa mieltä siitä, että

henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta tai lapsiryhmää. Vastaajien mukaan ryhmät saavat hieman enemmän tukea varhaiskasvatuksen erityisopettajilta kuin kieli- ja kulttuuriopettajilta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajia on määrällisesti enemmän kuin kieli- ja kulttuuriopettajia. Kieli- ja kulttuuriopettajat eivät ole varsinaista lapsen tuen henkilöstöä, vaikka heidän työpänsensä hyödyttää monia tukea tarvitsevia lapsia.

TAULUKKO 4. Erityisryhmän toimivuus varhaiskasvatusyksikön johtajan arvioimana. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

Vastaajien määrä: 16

*veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

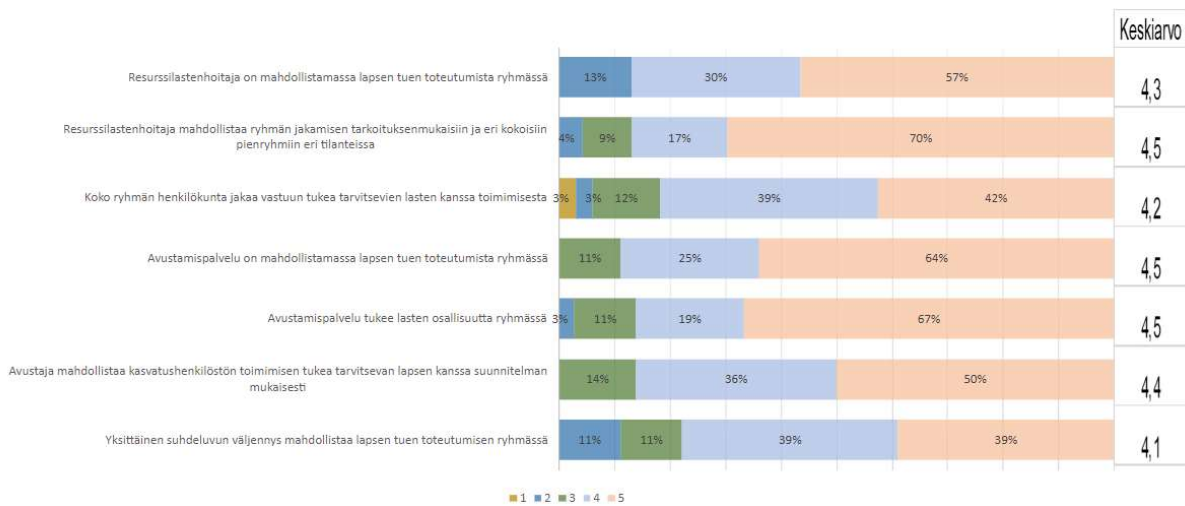
*kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja

Erityisryhmässä on 13 lasta, joista kuusi lasta on tukea tarvitsevia lapsia. Ryhmässä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja sekä lastenhoitaja. Tarvittaessa ryhmässä voi työskennellä ryhmäkohtainen tai lapsikohtainen avustaja. Erityisryhmät ovat keskenään erilaisessa asemassa sen osalta, työskenteleekö ryhmässä koulutettu varhaiskasvatuksen erityisopettaja vai erityisopettajan sijainen, jolta puuttuu vaadittava koulutus. Erityisesti erityisryhmiin on ollut vaikea rekrytoida uusia varhaiskasvatuksen erityisopettajia.

Vastaajista runsas 40 prosenttia koki, että lapsi saa ryhmässä tarvitsemansa tuen ja eri mieltä oli 19 prosenttia. Kolmannes vastaajista koki, että henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta tai lapsiryhmää. Neljännos vastaajista koki, että henkilökunnalla ei ole riittävästi osaamista. Puolet vastaajista koki erityisryhmän rakenteen toimivaksi, neljänneksen mielestä erityisryhmän rakenne ei ole toimiva.

TAULUKKO 5. Muu rakenteellinen tuki. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

Vastaajien määrä: 38

Varhaiskasvatusyksikön johtajilta kysyttiin myös muista rakenteellisista tukimuodoista. Niihin kuuluvat ryhmässä työskentelevä resurssilastenhoitaja, ryhmäkohtainen tai lapsikohtainen avustaja sekä suhdeluvun väljennys lapsiryhmän pienentämiseksi. Avustajien vakansseja on vuosien 2020–2023 aikana muutettu lastenhoitajien vakansseiksi. Heistä on käytetty nimitystä lasten tuen lastenhoitaja tai resurssilastenhoitaja. Nykyisin käytämme nimitystä resurssilastenhoitaja. Työnkuva on sama kuin ryhmän lastenhoitajalla.

Vastaajista yli 90 prosenttia koki, että resurssilastenhoitaja mahdollistaa lapsen tuen toteutumista ryhmässä. Vastaajien mukaan (87 %) resurssilastenhoitaja mahdollistaa ryhmän jakamisen tarkoituksenmukaisiin ja eri kokoiisiin pienryhmiin erilaisissa tilanteissa.

Avustamispalvelun koettiin olevan mahdollistamassa lapsen tuen toteutumisen ryhmässä ja tukemassa lapsen osallisuutta. Avustaja mahdollistaa kasvatushenkilöstön toimimisen tukea tarvitsevan lapsen kanssa suunnitelman mukaisesti. Vastaajista noin 80 prosenttia oli sitä mieltä, että koko ryhmä jakaa vastuun tukea tarvitsevan lapsen kanssa toimimisesta. Melkein 80 prosenttia koki, että yksittäinenkin suhdeluvun väljennys eli ryhmän pienentäminen, voi mahdollistaa lapsen tuen toteutumisen ryhmässä.

6.3 Laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajat

Laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien osalta arviointi suoritettiin kyselytutkimuksella ja työajanseurannalla. Kyselyyn perustuvaan työajanseurantaan vastasi 53/69 (76 %) Kyseisenä ajankohtana kaikissa vakansseissa ei ollut työntekijää, joka vaikutti potentiaaliseen vastaajamäärään. Kyselyyn vastanneista 8 henkilöä (15,1 %) teki osa-aikatyötä.

Laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien kyselyn tavoitteena oli kartoittaa laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien työajan jakautumista, työkokonaisuuden kokoa, arvioida työkokonaisuuden toimivuutta ja heidän työlleen saamaansa tukea. Kyselyn tarkoitus oli myös selvittää, mitä muutoksia uusi varhaiskasvatuslaki toi heidän työhönsä, työssä koettuja onnistumisen kokemuksia sekä kehittämissuhteita.

Syksyllä 2022 laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien työaika suuntautui varhaiskasvatuslain edellyttämien hallintopäätösten valmisteluun. Työ lapsiryhmissä jäi vähäisemmäksi. Työajanseuranta toteutettiin 23.1.–10.2.2023 välisenä aikana. Sillä haluttiin selvittää, mihin laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajan työ kyseisenä jaksana kohdentui; miten paljon työajasta kohdistuu lapsiryhmiin, tiimien tukemiseen ja hallinnollisiin töihin.

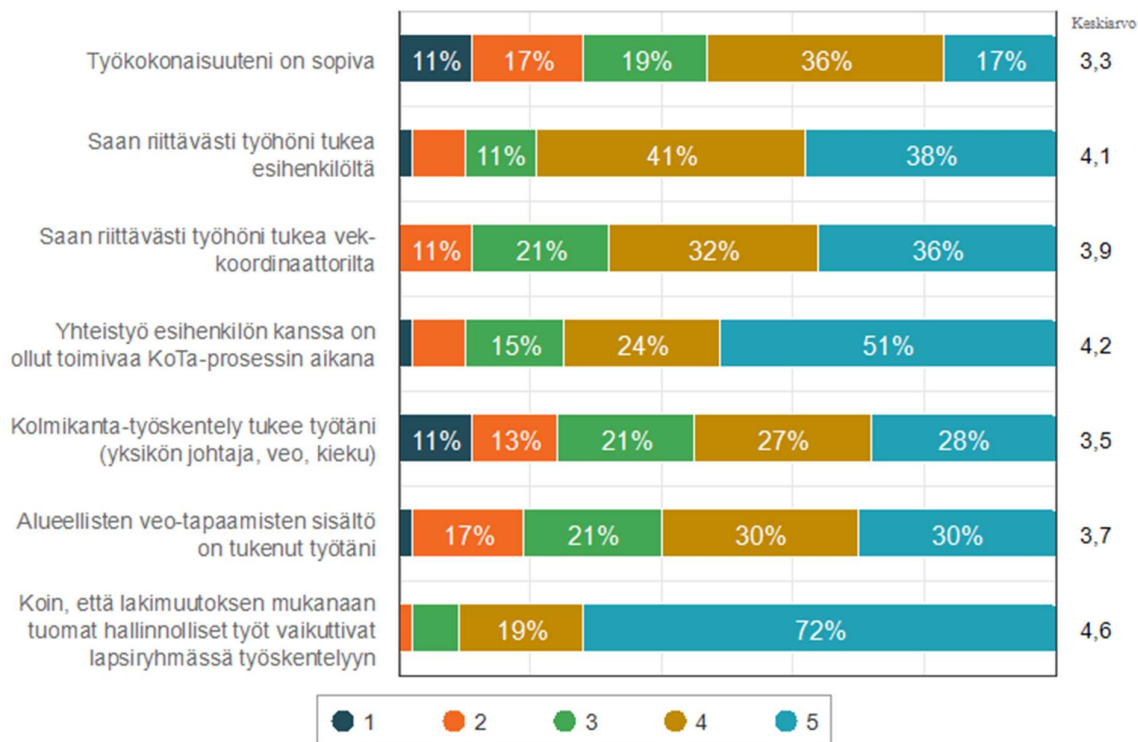

KUVIO 5. Laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajan työajan jakautuminen seurantajakson aikana

Seurantajakson aikana laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien työajasta keskimäärin 40 prosenttia suuntautui lapsiryhmissä työskentelyyn, 8 prosenttia tiimien konsultointiin ja ohjaukseen ja 8 prosenttia lapsen varhaiskasvatussuunnitelma- ja esiopetussuunnitelmakeskusteluihin osallistumiseen. Hallintopäätösten valmisteluihin kului keskimäärin 4 prosenttia työajasta. Tässä vaiheessa suurin osa hallintopäätöksistä oli saatu jo tehtyä ja työ lapsiryhmissä mahdollistui jälleen. Laaja-alaisten erityisopettajan työssä tulee todennäköisesti olemaan ajanjaksoja, jolloin työ kohdistuu enemmän hallinnollisiin töihin.

TAULUKKO 6. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työ. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

Vastaajien määrä: 53

*veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

*vek-koordinaattori = varhaiserityiskasvatuksen koordinaattori

*KoTa-prosessi = varhaiskasvatusyksikön johtajan ja varhaiserityiskasvatuksen koordinaattorin tapaaminen lapsen tuen asioissa

*kolmikanta = varhaiskasvatusyksikön johtajan, laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja kieli- ja kulttuuriopettajan yhteistyöpalaveri (varajohtaja voi myös olla mukana)

Vastaajista runsas puolet piti työkokonaisuuttaan sopivana ja melkein 30 prosenttia oli eri mieltä. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajien työkokonaisuudet (tiimien ja lasten määrä) ovat vaihdelleet, koska kaikkiin tehtäviin ei ole saatu rekrytoitua työntekijöitä. Tästä johtuen työtä on jaettu joillakin pienalueilla laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajien kesken. Näissä tapauksissa laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työ on ollut konsultoivampaa ja varhaiskasvatuksen ryhmissä tehtävä työ vähäisempää. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajien määrään ja työkokonaisuuteen vaikuttaa myös erityisryhmien määrä palvelualueilla. Jokaiseen erityisryhmään tarvitaan yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Muut alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajat sijoittuvat laaja-alaisiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajiksi.

Lakiuudistus muutti laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työtä erityisesti syksyllä 2022 hallinnollisempaan suuntaan. Syksyn aikana tehtiin vaadittavat hallintopäätökset huoltajien kuulemisprosessineen myös kaikille jo yksiköissä oleville tukea tarvitseville lapsille. Alueelliset varhaiskasvatuksen erityisopettajien tapaamiset olivat syksyllä hyvin infopohjaisia. Niissä käsiteltiin tuen prosesseja, hallintopäätösten tekemistä jne. Vastaajista 60 prosentin mielestä alueelliset varhaiskasvatuksen erityisopettajien tapaamiset tukivat heidän työtään, 19 prosenttia ei

kokenut saavansa tapaamisista tukea työlleen. Tapaamisten sisältöjä on muokattu arvioinnin perusteella.

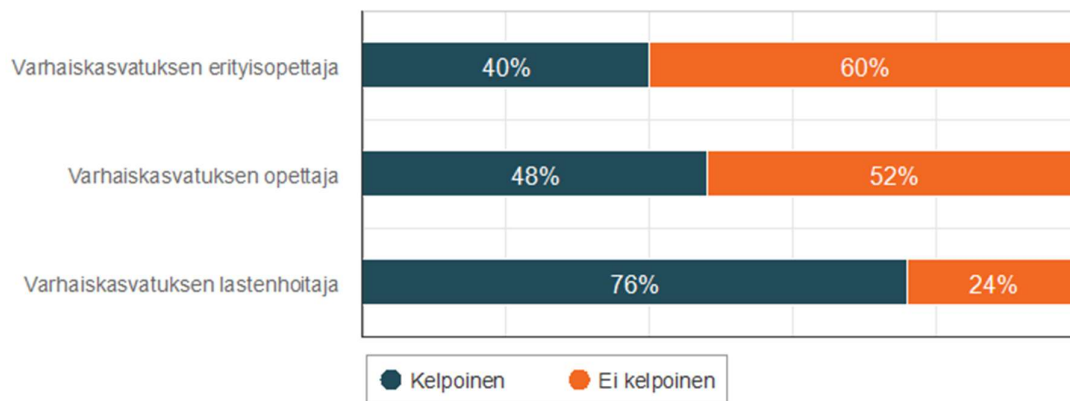
Vastaajista noin 80 prosenttia koki saavansa työhönsä tukea omalta esihenkilöltään ja 63 prosenttia palvelualueen varhaiserityiskasvatuksen koordinaattorilta. Vastaajista 55 prosentin mielestä KoTa-tapaamiset (varhaiserityiskasvatuksen koordinaattorin tapaamiset) tukevat heidän työtään.

6.4 Erityisryhmien henkilöstö

Erityisryhmien kysely lähetettiin kaikkiin erityisryhmiin, joita oli sillä hetkellä 27. Erityisryhmiä on kaikilla palvelualueilla, niiden määrät vaihtelevat. Erityisryhmissä on 13 lasta, joista kuusi on tukea tarvitsevaa lasta. Ryhmissä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja, lastenhoitaja ja tarvittaessa ryhmä- tai lapsikohtainen avustaja. Kyselyssä ohjeistettiin koko tiimiä täyttämään yksi yhteinen vastaus. Erityisryhmistä saatiin 25 vastausta eli vastausprosentti oli 92,6.

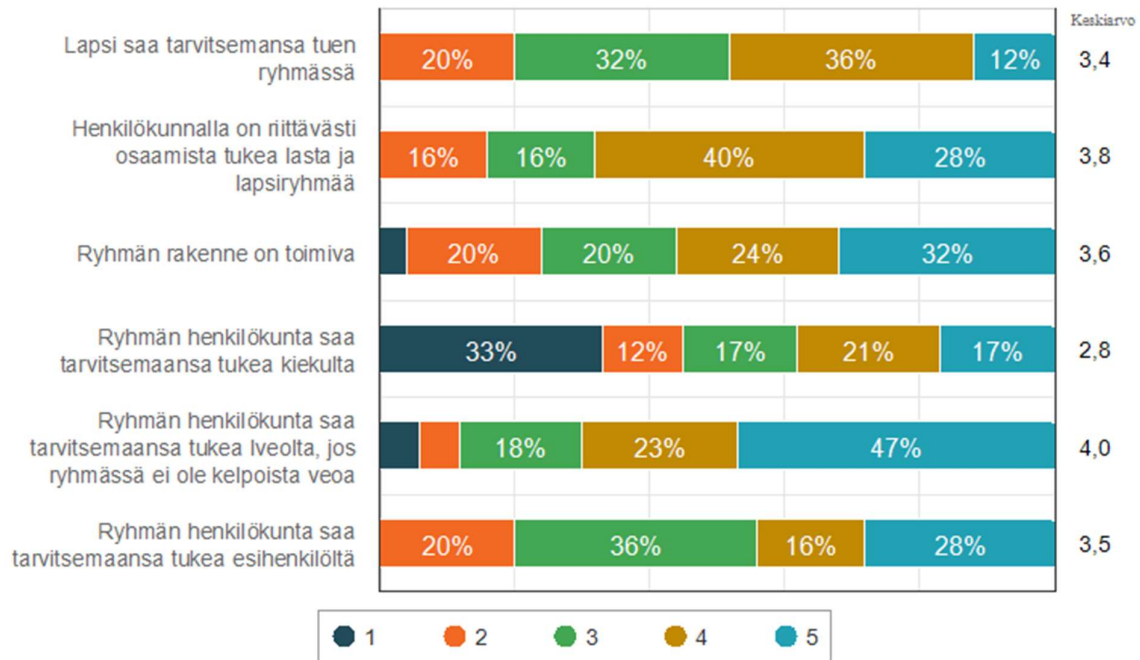
TAULUKKO 7. Erityisryhmän henkilökunta.

Vastaajien määrä: 25

Erityisryhmissä työskentelevistä varhaiskasvatuksen erityisopettajista 40 prosentilla oli varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai vastaava tutkinto. Ryhmiin on ollut vaikea saada rekrytoitua varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Lähivuosina ryhmien erityisopettajissa on useita jäämässä eläkkeelle. Erityisryhmien varhaiskasvatuksen opettajista 48 prosentilla oli tehtävään kelpoisuuden tuova tutkinto. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajien kohdalla tilanne oli parempi ja heistä lastenhoitajan tehtävään soveltuva tutkinto oli 76 prosentilla. Erityisryhmissä työskenteli myös sekä ryhmäkohtaisia että lapsikohtaisia avustajia ja eri hankkeiden kautta palkattua lisähenkilökuntaa kuten kielikavereita tai resurssihenkilökuntaa.

TAULUKKO 8. Erityisryhmän toimivuus ryhmän henkilökunnan arvioimana. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä) Vastaajien määrä: 25

*veo = varhaiskasvatuksen opettaja

*kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja

Vastaajista 44 prosenttia koki lapsen saavan erityisryhmässä tarvitsemansa tuen. Kolmanneksen mukaa henkilökunnalla on riittävä osaaminen lapsen ja ryhmän tukemiseen. Runsaan neljänneksen mielestä henkilökunnalla ei ole riittävä osaamista lapsen ja ryhmän tukemiseen. Kuten jo aikaisemmin todettiin, erityisryhmissä työskentelevistä varhaiskasvatuksen erityisopettajista ja varhaiskasvatuksen opettajista yli puolelta puuttuu tehtävään vaadittava koulutus. Tämä heijastuu voimakkaasti siihen, miten henkilökunta kokee osaavansa vastata lapsen tai ryhmän tuen tarpeeseen ja miten toimivaksi kokevat ryhmän rakenteen.

Vastaajista 63 prosentin koki, että he ovat saaneet tukea työlleen kieli- ja kulttuuriopettajilta. Lähtökohtaisesti laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työpanosta ei suuntaudu erityisryhmiin. Kuitenkin 56 prosenttia vastaajista koki saaneensa tarvitsemaansa tukea varhaiskasvatuksen erityisopettajilta. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajien tukea on kohdistunut ryhmiin, joissa ei ole kelpoista varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja/tai varhaiskasvatuksen opettajaa.

TAULUKKO 9. Tuen tarpeen perusteet erityisryhmässä kyselyn mukaan.

Lapsen tuen tarve	n
Kielelliset vaikeudet	36
Autismin kirjo	27
Säätelytaidot	19
Kehitysvamma	18
Oman toiminnan ohjaus	16
Keskittyminen ja tarkkaavaisuus	14

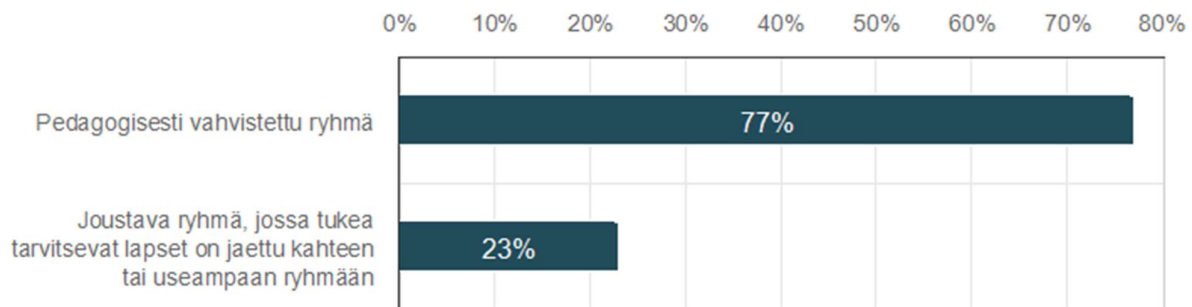
Taulukossa 9 on kyselyn vastausten mukaan yleisimpiä lapsen tuen tarpeita, joita erityisryhmissä olevilla lapsilla on. Monet erityisryhmien lapsista tarvitsevat erityistä tai tehostettua tukea. Erityisryhmät muodostuvat helposti liian haastaviksi ja vaativat koulutetun henkilökunnan. Vastajaat kokivat, että samassa ryhmässä on liian monta vaativaa tukea tarvitsevaa lasta. Monissa erityisryhmissä oli myös ryhmäkohtaisen avustajan tarve. Ryhmärakenne koettiin haastavana, mutta avovastauksissa yksittäiset vastaajat kokivat erityisryhmät tarpeellisina.

6.5 Pedagogisesti vahvistettujen ryhmien henkilöstö

Pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa ja lastenhoitaja sekä tarvittaessa ryhmäkohtainen tai lapsikohtainen avustaja. Ryhmän koko on 15 lasta, joista keskimäärin viisi lasta tarvitsee tukea. Joustavasti jaetuissa pedagogisesti vahvistetuissa ryhmissä tukea tarvitsevat lapset on jaettu kahteen tai kolmeen ryhmään ja ryhmien kooka on pienennetty. Pedagogisesti vahvistettujen ryhmien henkilökuntaa ohjeistettiin vastaamaan yhdessä kyselyyn. Vastauksia tuli 30 ja ainakin yhdestä ryhmästä henkilökunta oli vastannut erikseen.

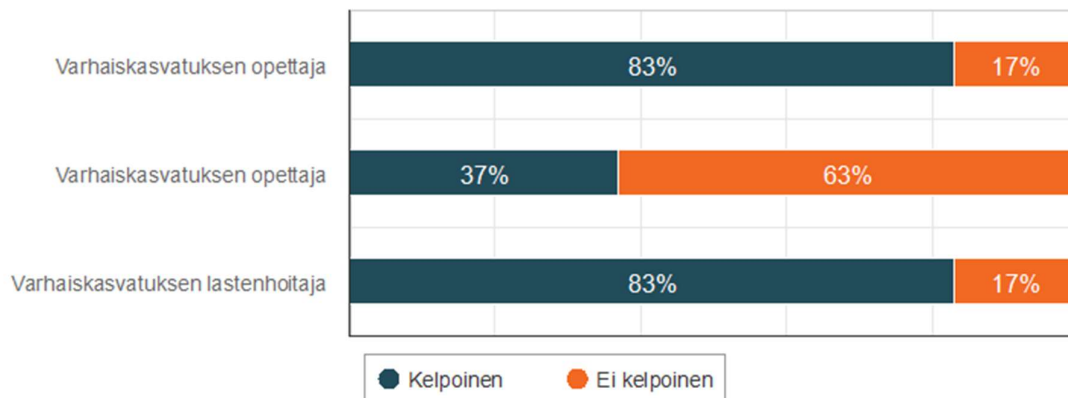
TAULUKKO 10. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän rakenne.

Vastaajien määrä: 30

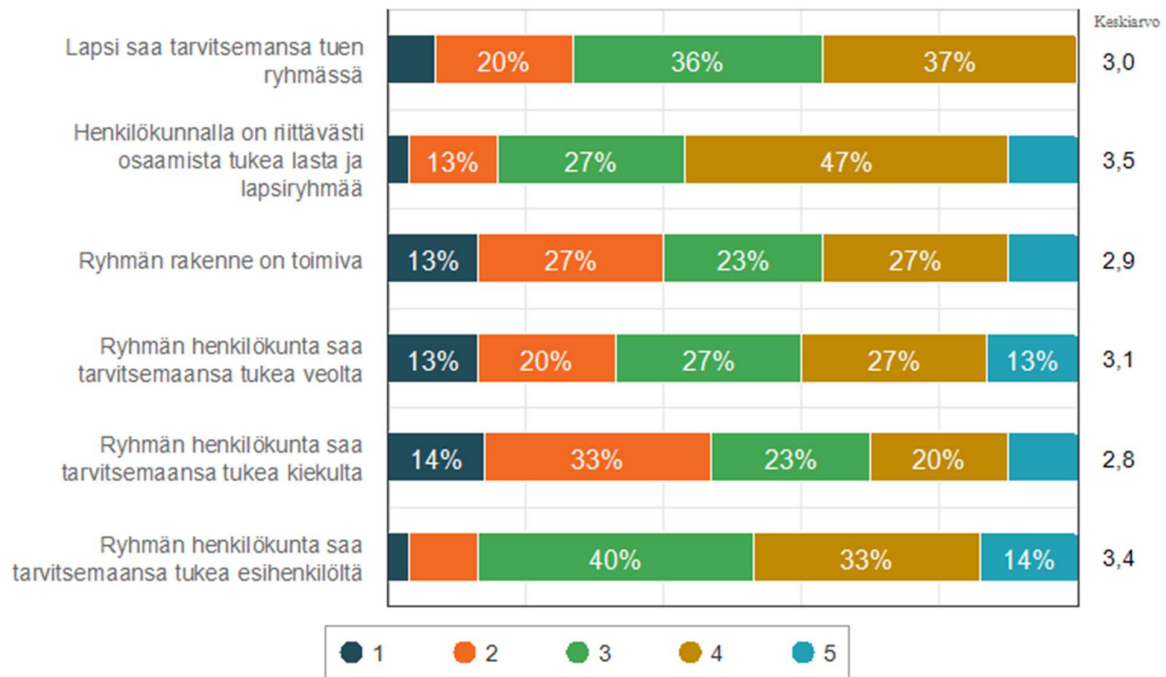
Vastauksista 23 on perinteisesti muodostetuista ryhmistä ja 7 joustavasti muodostetuista ryhmistä. Suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on 37 pedagogisesti vahvistettua ryhmää.

TAULUKKO 11. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän henkilökunta. Vastaajien määrä: 30

Kyselyn vastausten perusteella pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä on todennäköisemmin ainakin yksi kelpoinen varhaiskasvatuksen opettaja ja lastenhoitaja kuin erityisryhmässä.

TAULUKKO 12. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän toimivuus ryhmän henkilökunnan arvioimana. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä) Vastaajien määrä: 30

Pedagogisesti vahvistetun ryhmän henkilökunta kokee saavansa parhaiten tarvitsemaansa tukea esihenkilöltään. Perinteisen mallin mukaisen pedagogisesti vahvistetun ryhmän henkilökunta ei kokenut ryhmän rakennetta yhtä toimivaksi kuin erityisryhmän henkilökunta. Avoimissa vastauksissa joustavasti jaetun pedagogisesti vahvistetun ryhmän henkilökunta puolestaan koki ryhmän toimivaksi.

TAULUKKO 13. Tukea tarvitsevat lapset pedagogisesti vahvistetussa ryhmässä kyselyn mukaan.

Lapsen tuen tarve	n
Kielelliset erityisvaikeudet	27
Keskittyminen ja tarkkaavaisuus	21
Säätelytaidot	20
Autismi	11
Kehitykselliset viiveet	9

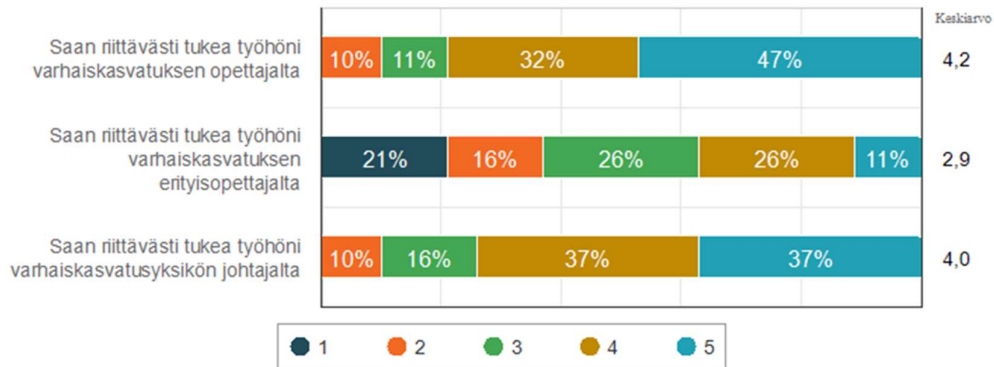
Yllä olevassa taulukossa on kyselyn vastausten mukaan yleisimpiä lapsen tuen tarpeita, joita on pedagogisesti vahvistetuissa ryhmissä olevilla lapsilla. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän (7/30) rakenne koettiin haastavaksi, koska lasten tuen tarpeet koettiin liian vaikeiksi pedagogisesti vahvistettuun ryhmään.

6.6 Avustajat

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa työskentelee 37 erityisavustajaa ja 24 avustajaa. Sen lisäksi hankimme Seuresta avustamispalveluja. Eritysavustajilla on koulutus, kuten esimerkiksi koulunkäynnin avustajan koulutus. Tämä kysely suunnattiin avustajille ja Seuresta palkatut avustajat rajattiin kyselyn ulkopuolelle. Kyselyyn vastasi 19/61 avustajasta eli vastausprosentti

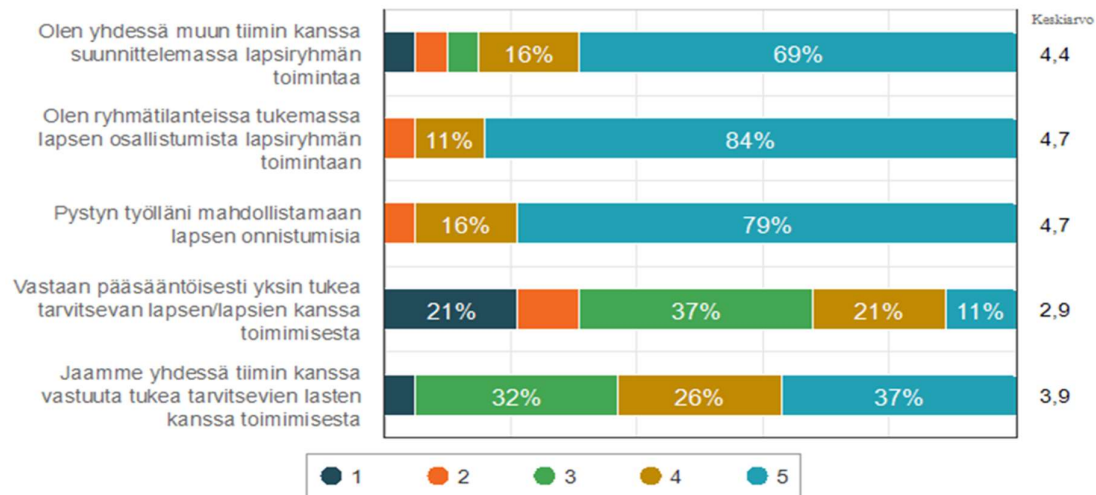
oli vain 31. Vastaajista 16 työskentelee ryhmäkohtaisena avustajana ja 3 lapsikohtaisena avustajana. Kyselyllä pyrittiin selvittämään, miten avustajat kokevat saavansa tukea omalle työlleen ja miten vastuuta lapsen tarvitsemasta tuesta ryhmässä jaetaan. Tavoitteena oli myös selvittää, voiko avustaja omalla työllään mahdollistaa lapsen osallistumista ja onnistumisen kokemuksia.

TAULUKKO 14. Avustajan työn tuki

Avustaja työskentelee yhdessä tai useammassa lapsiryhmässä. Kyselyn mukaan avustaja kokee saavansa parhaiten työlleen tukea ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalta. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmän pedagogiikasta ja lapsen tuen toteutumisesta ryhmässä. Varhaiskasvatuksen opettajan ja avustajan yhteistyö on keskeisessä asemassa lapsen tuen toteutamisessa ja lapsen osallisuuden tukemisessa.

TAULUKKO 15. Avustajan työ

Vastaajien mukaan (84 %) avustajat ovat yhdessä muun tiimin kanssa suunnittelemassa lapsiryhmän toimintaa. Avustajan yksi keskeinen tehtävä on olla mukana ryhmätilanteissa tukemassa lapsen osallistumista lapsiryhmän toimintaan. Kyselyn mukaan tämä toteutuu erittäin hyvin. Vastaajista 95 prosenttia koki, että he pystyvät omalla työllään mahdollistamaan lapsen osallistumisen. Ryhmän toiminnassa ja lapsen tuen toteutumisen kannalta on erittäin tärkeää, että tukea tarvitseva lapsi ei jää yksin avustajan vastuulle, vaan koko tiimi jakaa yhdessä vastuuta tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta. Vastaajista 63 prosenttia koki, että tiimi jakaa yhdessä vastuuta tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta.

*”Ollaan mukana ryhmän ohjatussa toiminnassa pienryhmittäin ja ulkoilussa. Avustan ja opetan lasta leikki-
taidoissa ja toimin tulkkina avustettavan ja muiden lasten välillä, jotta avustettavalla lapsella olisi mahdolli-
suus tulla ryhmässä ymmärretyksi ja saada vuorovaikutuskokemuksia toisten lasten kanssa. Ruokailuissa
syötän ja harjoitteleme kommunikoimaan kuvien avulla, jotta lapsi oppisi kertomaan esimerkiksi mitä
haluaa syödä tai juoda. Autan lasta kaikissa päivän toiminnoissa, muun muassa pukeminen, nukuttami-
nen, wc.”*

7 Johtopäätökset

Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa aloitettiin muutokset kohti inklusiivisempaa varhaiskasvatusta jo vuonna 2017 ja tämä työ on edennyt suunnitelmallisesti. Varhaiskasvatuslaki (2021) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) eivät tuoneet sen osalta isoja rakenteellisia muutoksia vaativia uudistuksia.

Lakiuudistus toi tuen hallintopäätökset varhaiskasvatukseen ja uusien prosessien luomista ja sähköisen asiakastietojärjestelmän eVakan kehittämistä. Vuoden 2022 aikana eVakaa kehitettiin vastaamaan uutta hallintopäätösprosessia. Tämä on helpottanut hallintopäätösten valmistelua ja tekemistä. Hallintopäätösprosessi edellyttää henkilökunnan ja erityisesti varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja varhaiskasvatussyksiköiden johtajien kouluttamista.

Lakiuudistuksen tarkoitus oli taata lapselle hänen tarvitsemansa tuki, mutta se on ohjannut varhaiskasvatuksen erityisopettajien työtä enemmän hallinnolliseen suuntaan. Erityisesti tämä näkyi syksyllä 2022, jolloin ensimmäistä kertaa tehtiin hallinnollisen tuen päätökset kaikille varhaiskasvatuksessa oleville tukea saaville lapsille. Esiopetuksessa esiopetusaika on perusopetuslain alaista toimintaa ja liittyvä varhaiskasvatukseen varhaiskasvatustilain alaista toimintaa, joten esiopetusikäisille lapsille tehdään kummaltakin ajalta erilliset päätökset tuen osalta. Erittäin tärkeää on suunnitella lapsille yhtenäinen päivä ja vastata heidän tuen tarpeeseensa johdonmukaisesti koko päivän ajan.

Henkilökunnan vaihtuvuuden vuoksi lapsen tuen toteuttamiseen liittyviä koulutuksia on tarpeen jatkaa vuosittain. Käytössä on laaja tukimateriaali ja koulutustallenteet, jotka tehtiin toimintavuoden 2022–2023 aikana. Opetushallituksen tuottama tukimateriaali valmistui keväällä 2023.

Johtaminen on keskeisessä asemassa inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttamisessa. Varhaiskasvatussyksiköiden johtajat tulevat edelleen tarvitsemaan koulutusta inklusion johtamiseen. Uudet johtajat tarvitsevat perehdytystä myös tuen prosesseihin. Syksyllä 2023 oli perehdytystilaisuus uusille varhaiskasvatussyksiköiden johtajille. Tilaisuuksia tullaan järjestämään jatkossakin.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on muun henkilöstön tukena, kun arvioidaan, suunnitellaan ja toteutetaan lapsen tukea. Kilpailu varhaiskasvatuksen erityisopettajista on kovaa sekä kuntien kesken että kuntien sisällä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä. Entistä useampi varhaiskasvatuksen erityisopettajista suorittaa erityisopettajan tutkinnon rinnalla maisterin tutkinnon ja saa tällöin pätevyyden myös perusopetuksen laaja-alaiseksi erityisopettajaksi. Parempaan palkkaukseen ja työaikojen vuoksi varhaiskasvatuksesta siirtyy vuosittain erityisopettajia perusopetuksen puolelle ja tämä näkyy uusien valmistuvien erityisopettajien rekrytoinneissa. Naapurikuntien viimeaikaiset palkankorotukset ovat houkutelleet erityisesti uusia erityisopettajia heille töihin.

Espoo on panostanut rekrytointiin ja ollut mukana erilaisissa messutapahtumissa. Osassa tapahtumista on pidetty asiantuntijapuheenvuoroja. Myös OAJ:n järjestämään uusien opettajien tilaisuuteen osallistuttiin. Keväällä 2023 lähetettiin henkilökohtaiset sähköpostit valmistuville erityisopettajille kaikkien yliopistojen kautta.

Haasteena tulee olemaan varhaiskasvatuksen erityisopettajien riittävyden turvaaminen. Lähi-vuosina on erityisryhmistä eläköitymässä useita erityisopettajia. Uusien rekrytointi näihin ryhmiin on erityisen vaikeaa. Vastaava ilmiö on nyt nähtävissä laaja-alaisten varhaiskasvatuksen erityisopettajien rekrytoinnissa. Erityisryhmien rinnalle/sijaan tarvitaan uusia vaikuttavampia tuen rakenteita, jotka vastaavat paremmin lapsen tuen tarpeeseen sekä henkilökunnan rekrytointiin ja pitovoimaan.

Arvioinnin perusteella on nähtävissä, että joustavasti jaetut pedagogisesti vahvistetut ryhmät, joissa tukea tarvitsevat lapset on sijoitettu kahteen tai kolmeen eri ryhmään ja ryhmien kokoa on pienennetty pedagogisesti vahvistetun ryhmän kertoimilla, on koettu toimiviksi. Ryhmät säilyvät hallittavina ja lapsi saa paremmin tarvitsemaansa tukea. Jatkossa arvioidaan, miten hyvin tämä malli olisi käytettävissä laajemmin Espoossa. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajista lähes 80 prosenttia koki, että yksittäinenkin suhdeluvun väljennys eli ryhmän pienentäminen, voi mahdollistaa lapsen tuen toteutumisen ryhmässä. On mietittävä erilaisia ratkaisuja ja rakenteita, joilla tukea voidaan toteuttaa joustavammin niin, että ne pienentävät lasten määrää ryhmässä tai lisäävät ryhmän henkilöstöä. Ryhmien muodostamisessa tulee tarkastella ympäristön merkitystä ja esimerkiksi luonnon hyödyntämistä pedagogiikassa ja lapsen tuen toteuttamisessa.

Tilastojen perusteella tukea tarvitsevien lasten joukossa on suhteellisesti enemmän vieraskielisiä lapsia. Tämä suuntaus näkyy sekä perusopetuksessa että muissa isoissa kaupungeissa. Jatkossa tulee tarkemmin pohtia, miten entistä paremmin pystytään vahvistamaan vieraskielisten lasten oppimisen taitoja ja kielen kehitystä jo varhaiskasvatuksen aikana yhteistyössä huoltajien kanssa. Toimintavuosien 2023–2024 aikana arvioidaan, miten ja millä keinoilla pystytään entistä paremmin tukemaan vieraskielisiä lapsia. Mahdollisten uusien tuen hankkeiden kanssa on hyvä jatkaa samansuuntaista kehittämistyötä, jota on ollut aikaisempien hankkeiden kanssa kahden viimeisen vuoden aikana. Esimerkiksi Vaka tuen edistäminen -hankkeen kautta palkattujen sosionomien työ on koettu tarpeellisena uutena tuen muotona. Hanke-sosionomit työskentelevät palvelualueilla ja he tekevät yhteistyötä perheiden kanssa, jotka tarvitsevat tukea lapsen kehitykseen tai kasvuun liittyvissä asioissa.

Neuropsykiatrisesti oireilevien (Nepsy) lasten määrä on lisääntynyt varhaiskasvatuksessa. Nepsy-vaikeuksien taustalla on yleensä kehitykselliset, aivojen rakenteellisista tai toiminnallisista poikkeavuuksista johtuvat syyt. Poikkeavuudet vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen, tunteiden säätelyyn, ajatteluun ja mieleen. Oireet näkyvät jo varhaiskasvatuksessa. Tähän haasteeseen on tartuttu järjestämällä varhaiskasvatuksen erityisopettajille Nepsy-valmentajakoulutusta ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle Mininepsy-koulutusta. Koulutuksista on tullut erittäin paljon hyvää palautetta ja sen myötä osaaminen on lisääntynyt. Nepsy-valmentajakoulutus on toiminut myös erityisopettajien rekrytointivalttina. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien kyselyssä sekä huoltajille järjestetyissä Stop & Go –työpajoissa nousi esille nepsy-osaamisen tarve henkilökunnalle. Keväällä 2023 valmistui 18 uutta Nepsy-valmentajaa ja syksyllä 2023 koulutuksen aloitti 25 henkilöä. Mininepsy-koulutuksiin osallistuu 60 henkilöä tänä syksynä. Kevään 2024 aikana Mininepsy-koulutusta pystytään tarjoamaan 270 henkilölle.

Viime vuosina avustajien tehtäviä on muutettu niiden vapautuessa lastenhoitajien tehtäviksi ja tehtävien määrää on lisätty. Näistä lastenhoitajista käytetään nimitystä resurssilastenhoitaja. Resurssilastenhoitaja on kasvatusvastuullinen työntekijä, toisin kuin avustaja. Se mahdollistaa lapsiryhmän jakamisen toiminnallisesti tarkoituksenmukaisesti pienryhmiin. Tukea tarvitsevan lapsen haasteisiin pystytään vastaamaan paremmin, kun pienryhmän kokoa voidaan muokata eri tilanteisiin tarpeen mukaan.

Erilaisten hankkeiden kautta on palkattu runsaasti henkilökuntaa erilaisiin tukemisen ja toimintakäytäntöjen kehittämistehtäviin. Useimmat hankkeet jatkuvat vuoden 2024 heinäkuun tai joulukuun loppuun asti. Hankerahoitukset ovat mahdollistaneet lisähenkilökunnan lisäksi henkilökunnan koulutusta, esimerkiksi Nepsy-koulutukset on pääsääntöisesti rahoitettu hankerahoilla.

Hankerahoituksen vähentyessä ei tulla enää saamaan vastaavaa määrää hankehenkilökuntaa, se tulee vaikuttamaan lapsen tuen toteuttamiseen lapsiryhmissä. Ennen hankkeiden päättymistä tulee ratkaista, miten lapsen rakenteellinen tuki jatkossa pystytään järjestämään.

Jatkossa tuen hallintopäätösten myötä on helpompi seurata tukea saavien lasten määrän kehitystä. Rakenteiden toimivuutta on arvioitava säännöllisesti ja kehitettävä tuen järjestelyjä joustaviksi ja monimuotoisiksi. Henkilöstön rekrytointiin tulee jatkossakin panostaa, sillä koulutetulla henkilökunnalla on keskeinen asema lapsen tuen toteutumisessa. Lapsen tuen hallintopäätösten myötä yhteistyö huoltajien kanssa on tiivistynyt. Yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeää, jotta lapsen tuki toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa tehdään yhteistyöprosessien kehittämistä toimintavuoden 2023–2024 aikana. Osa hyviksi koetuista yhteistyömuodoista on poistunut, esimerkiksi neuvolan moniku-ohjaajan työ kohdistuu enää alle 1-vuotiaisiin. Samoin lastenpsykiatrisen sairaanhoitajan varhaiskasvatukseen kohdistuva työ loppuu tämän vuoden loppuun mennessä. Espoon keskuksen alueella on alkanut kuntoutuspalveluiden kanssa yhteisöllisen puheterapeutin kokeilu kolmessa päiväkodissa. Työ kohdentuu yksiköihin, joissa on paljon vieraskielisiä lapsia sekä tukea tarvitsevia lapsia. Kokeilua on tarkoitus jatkaa noin vuosi. Perhesosiaalityön kanssa on käynnissä kokeilu alle kouluikäisten lasten ryhmämuotoisesta toiminnasta, jossa keran viikossa kokoontuu suljetut ryhmät huoltajille ja lapsille.

Arviointia jatketaan keväällä 2024 henkilökunnalle suunnattavalla kyselyllä lapsen tuen toteuttamisesta. Sen lisäksi tehdään uusi kysely yksityisen varhaiskasvatuksen yksikköjohtajille ja mukaan otetaan ostopalvelupäiväkotien johtajat. Tuen rakenteita kehitetään edelleen inklusion suuntaisesti vastaamaan lapsen tarvitsemaan tukeen. Henkilökunnan lisä- ja täydennyskoulutuksia jatketaan.

8 Lähteet

Bernelius, V. & Huilla, H. (2021). Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7.

Varhaiskasvatuslaki (2021).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. OPH 2022.

9 Liitteet

Liite 1. Kyselyjen tarkemmat taulukot

TAULUKKO 1. Inklusion toteuttaminen varhaiskasvatusyksikössä. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Johdan varhaiskasvatusyksikköä/yksiköitä niin, että...	1	2	3	4	5	keskiarvo	mediaani
yksikön toimintakulttuuri perustuu Espoon varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskeisiin periaatteisiin: kestävä kehitys, yhteisöllisyys ja inklusio	2,2 %	0,0 %	2,2 %	57,8 %	37,8 %	4,3	4,0
henkilöstöllä on yhteinen näkemys siitä mitä inklusiivinen toimintakulttuuri käsitteenä tarkoittaa	0,0 %	4,4 %	37,8 %	46,7 %	11,1 %	3,6	4,0
käymme säännöllisesti keskustelua työyhteisömme ilmapiiristä ja arvoista	2,2 %	0,0 %	15,6 %	44,4 %	37,8 %	4,2	4,0
henkilöstö kohtelee toisiaan kunnioittavasti ja arvostavasti	0,0 %	0,0 %	15,6 %	51,1 %	33,3 %	4,2	4,0
henkilöstö kohtelee lapsia kunnioittavasti ja arvostavasti	0,0 %	0,0 %	6,7 %	51,1 %	42,2 %	4,4	4,0
henkilöstö kohtelee huoltajia kunnioittavasti ja arvostavasti	0,0 %	0,0 %	6,7 %	37,8 %	55,5 %	4,5	5,0
yksikössä on toimivat ja riittävät pedagogiset käytännöt inklusion toteuttamiseen	0,0 %	6,7 %	33,3 %	46,7 %	13,3 %	3,7	4,0
kehitämme pedagogisia toimintatapoja lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukeviksi	0,0 %	0,0 %	13,3 %	57,8 %	28,9 %	4,2	4,0

kaikkien lasten osallisuus toteutuu	0,0 %	4,5 %	44,4 %	40,0 %	11,1 %	3,6	4,0
jokainen lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta päivittäin	0,0 %	2,2 %	24,5 %	51,1 %	22,2 %	3,9	4,0
yksikössä hyödynnetään toiminnan eriyttämiseen ryhmien joustavaa muuntelua ja ryhmittelyä (lapset työskentelevät joustavasti eri ryhmissä päivän aikana)	0,0 %	15,6 %	31,1 %	40,0 %	13,3 %	3,5	4,0
yksikössä tehdään yhteistyötä yli ryhmärajojen	2,2 %	0,0 %	26,7 %	51,1 %	20,0 %	3,9	4,0

TAULUKKO 2. Lapsen tuen toteuttaminen yksikössä. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Johtajana olen varmistanut, että...	1	2	3	4	5	keskiarvo	mediaani
henkilöstöllä on yhteinen näkemys ja yhteiset toimintatavat lapsen tuen toteuttamiseen	0,0 %	0,0 %	28,9 %	57,8 %	13,3 %	3,8	4,0
lapsen tuen toteutumista, ja henkilöstön pedagogisia toimintatapoja arvioidaan säännöllisesti lapsen vasu-keskustelussa yhdessä huoltajien kanssa	0,0 %	0,0 %	8,9 %	55,5 %	35,6 %	4,3	4,0
yksikössä järjestetään huoltajalle säännöllisesti mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua lapsensa tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin	0,0 %	8,9 %	53,3 %	31,1 %	6,7 %	3,4	3,0
yhdessä sovitut pedagogiset toimintatavat on kirjattu ryhmävasuun/ryhmän toimintasuunnitelmaan tms.	0,0 %	13,4 %	33,3 %	40,0 %	13,3 %	3,5	4,0
yksikön resurssit on kohdennettu lasten tarpeiden mukaisesti ja henkilöstö tietää kohdentamisen perusteet	2,2 %	2,2 %	11,1 %	48,9 %	35,6 %	4,1	4,0
veo on ollut mukana lapsen tuen arvioinnissa (täytä, jos yksikössäsi työskentelee veo)	0,0 %	6,7 %	4,4 %	31,1 %	57,8 %	4,4	5,0

veo on saanut tarvitsemansa tuen päätösesityksen tekemiseen	0,0 %	2,2 %	13,3 %	48,9 %	35,8 %	4,2	4,0
lapsen vasuun on kirjattu pedagogiset tuen muodot ennen hallintopäätösesitystä	0,0 %	0,0 %	17,8 %	35,5 %	46,7 %	4,3	4,0
hallintopäätöksessä päätetyt tuen muodot toteutuvat arjessa	0,0 %	8,9 %	15,5 %	57,8 %	17,8 %	3,8	4,0

*veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

*kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja

*lapsen vasu = lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

*ryhmävasu = ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

TAULUKKO 3. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän toimivuus varhaiskasvatuyksikön johtajan arvioimana. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

	1	2	3	4	5	keskiarvo	mediaani
Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä	0,0 %	3,9 %	19,2 %	42,3 %	34,6 %	4,1	4,0
Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää	0,0 %	7,7 %	46,2 %	19,2 %	26,9 %	3,7	3,0
Ryhmän rakenne on toimiva	0,0 %	3,8 %	26,9 %	38,5 %	30,8 %	4,0	4,0
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea veolta	11,5 %	7,7 %	7,7 %	30,8 %	42,3 %	3,8	4,0
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta	7,7 %	15,4 %	11,5 %	38,5 %	26,9 %	3,6	4,0

veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

*kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja

TAULUKKO 4. Erityisryhmän toimivuus varhaiskasvatuyksikön johtajan arvioimana. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

	1	2	3	4	5	keskiarvo	mediaani
Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä	6,3 %	12,5 %	37,5 %	25,0 %	18,7 %	3,4	3,0
Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää	13,4 %	13,3 %	40,0 %	13,3 %	20,0 %	3,1	3,0

Ryhmän rakenne on toimiva	0,0 %	12,5 %	37,5 %	25,0 %	25,0 %	3,6	3,5
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea veolta	12,5 %	12,5 %	18,7 %	18,8 %	37,5 %	3,6	4,0
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta	6,3 %	18,7 %	12,5 %	31,2 %	31,3 %	3,6	4,0

*veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

*kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja

TAULUKKO 5. Muu rakenteellinen tuki. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

	1	2	3	4	5	keskiarvo	medi-aani
Resurssilastenhoitaja on mahdollistamassa lapsen tuen toteutumista ryhmässä	0,0 %	13,1 %	0,0 %	36,4 %	56,5 %	4,3	5,0
Resurssilastenhoitaja mahdollistaa ryhmän jakamisen tarkoituksenmukaisiin ja eri kokoihin pienryhmiin eri tilanteissa	0,0 %	4,3 %	8,7 %	17,4 %	69,6 %	4,5	5,0
Koko ryhmän henkilökunta jakaa vastuun tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta	3,1 %	3,0 %	12,1 %	39,4 %	42,4 %	4,2	4,0
Avustamispalvelu on mahdollistamassa lapsen tuen toteutumista ryhmässä	0,0 %	0,0 %	11,1 %	25,0 %	63,9 %	4,5	5,0
Avustamispalvelu tukee lasten osallisuutta ryhmässä	0,0 %	2,8 %	11,1 %	19,4 %	66,7 %	4,5	5,0
Avustaja mahdollistaa kasvatushenkilöstön toimimisen tukea tarvitsevan lapsen kanssa suunnitelman mukaisesti	0,0 %	0,0 %	13,9 %	36,1 %	50,0 %	4,4	4,5
Yksittäinen suhdeluvun väljennys mahdollistaa lapsen tuen toteutumisen ryhmässä	0,0 %	11,1 %	11,1 %	38,9 %	38,9 %	4,1	4,0

TAULUKKO 6. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työ. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

	1	2	3	4	5	keskiarvo	mediानी
Työkokonaisuuteni on sopiva	11,3 %	17,0 %	18,9 %	35,8 %	17,0 %	3,3	4,0
Saan riittävästi tukea esihenkilöltä	1,9 %	7,6 %	11,3 %	41,5 %	37,7 %	4,1	4,0
Saan riittävästi tukea työhöni vek-koordinaattorilta	0,0 %	11,3 %	20,8 %	32,1 %	35,8 %	3,9	4,0
Yhteistyö esihenkilön kanssa on ollut toimivaa KoTa-prosessin ajan	1,9 %	7,6 %	15,1 %	24,5 %	50,9 %	4,2	5,0
Kolmikanta työskentely tukee työtäni (yksikön johtaja, veo, kieku)	11,3 %	13,2 %	20,8 %	26,4 %	28,3 %	3,5	4,0
Alueellisten veo tapaamisten sisältä on tukenut työtäni	1,9 %	17,0 %	20,7 %	30,2 %	30,2 %	3,7	4,0
Lakiuudistuksen mukanaan tuomat hallinnolliset työt vaikuttivat lapsiryhmässä työskentelyyn	0,0 %	1,9 %	7,5 %	18,9 %	71,7 %	4,6	5,0

*veo = varhaiskasvatuksen erityisopettaja

*vek-koordinaattori = varhaiserityiskasvatuksen koordinaattori

*KoTa-prosessi = varhaiskasvatusyksikön johtajan tapaaminen varhaiserityiskasvatuksen koordinaattorin kanssa lapsen tuen asioissa

*kolmikanta = varhaiskasvatusyksikön johtajan, laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja kieli- ja kulttuuriopettajan yhteistyöpalaveri (varajohtaja voi myös olla mukana)

TAULOKKO 7. Erityisryhmän henkilökunta.

	Kelpoinen	Ei kelpoinen
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	40 %	60 %
Varhaiskasvatuksen opettaja	48 %	52 %
Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	76 %	24 %

TAULUKKO 8. Erityisryhmän toimivuus ryhmän henkilökunnan arvioimana. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

	1	2	3	4	5	keskiarvo	mediaani
Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä	6,3 %	12,5 %	37,5 %	25,0 %	18,7 %	3,4	3,0
Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää	13,4 %	13,3 %	40,0 %	13,3 %	20,0 %	3,1	3,0
Ryhmän rakenne on toimiva	0,0 %	12,5 %	37,5 %	25,0 %	25,0 %	3,6	3,5
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea veolta	12,5 %	12,5 %	18,7 %	18,8 %	37,5 %	3,6	4,0
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta	6,3 %	18,7 %	12,5 %	31,2 %	31,3 %	3,6	4,0

*veo = varhaiskasvatuksen opettaja

*kieku = kieli- ja kulttuuriopettaja

TAULUKKO 11. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän henkilökunta.

	Kelpoinen	Ei kelpoinen
Varhaiskasvatuksen opettaja	83,3 %	16,7 %
Varhaiskasvatuksen opettaja	36,7 %	63,3 %
Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	83,3 %	16,7 %

TAULUKKO 12. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän toimivuus ryhmän henkilökunnan arvioimana. (1 = täysin eri mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

	1	2	3	4	5	keskiarvo	mediaani
Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä	6,7 %	20,0 %	36,6 %	36,7 %	0,0 %	3,3	3,0
Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää	3,3 %	13,3 %	26,7 %	46,7 %	10,0 %	3,5	4,0
Ryhmän rakenne on toimiva	13,3 %	26,7 %	23,3 %	26,7 %	10,0 %	2,9	3,0
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea veolta	13,3 %	20,0 %	26,7 %	26,7 %	13,3 %	3,1	3,0

Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta	13,4 %	33,3 %	23,3 %	20,0 %	10,0 %	2,8	3,0
Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea esihenkilöltä	3,4 %	10,0 %	40,0 %	33,3 %	13,3 %	3,4	3,0

TAULUKKO 14. Avustajan työn tuki

	1	2	3	4	5	keskiarvo	medi-aani
Saan riittävästi tukea työhöni varhaiskasvatuksen opettajalta	0,0 %	10,5 %	10,5 %	31,6 %	47,4 %	4,2	4,0
Saan riittävästi tukea työhöni varhaiskasvatuksen erityisopettajalta	21,1 %	15,8 %	26,3 %	26,3 %	10,5 %	2,9	3,0
Saan riittävästi tukea työhöni varhaiskasvatusyksikön johtajalta	0,0 %	10,5 %	15,8 %	36,9 %	36,9 %	4,0	4,0

TAULUKKO 15. Avustajan työ

	1	2	3	4	5	keskiarvo	medi-aani
Olen yhdessä muun tiimin kanssa suunnittelemassa lapsiryhmän toimintaa	5,2 %	5,3 %	5,3 %	15,8 %	68,4 %	4,4	5,0
Olen ryhmätilanteissa tukemassa lapsen osallistumista lapsiryhmän toimintaan	0,0 %	5,3 %	0,0 %	10,5 %	84,2 %	4,7	5,0
Pystyn työlläni mahdollistamaan lapsen osallistumista	0,0 %	5,3 %	0,0 %	15,8 %	78,9 %	4,7	5,0
Vastaan pääsääntöisesti yksin tukea tarvitsevan lapsen/lapsien kanssa toimimisesta	21,1 %	10,5 %	36,6 %	21,1 %	10,5 %	2,9	3,0
Jaamme yhdessä tiimin kanssa vastuuta tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta	5,3 %	0,0 %	31,6 %	26,3 %	36,8 %	3,9	4,0

Liite 2. Kyselylomakkeiden sisältö

1 Johtajien kysely

Johtajien kysely

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Millä palvelualueella työskentelet? *

2. Inkluisio

Johdan varhaiskasvatustyksikköä/yksiköitä niin, että... (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä) *

- yksikön toimintakulttuuri perustuu Espoon varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskeisiin periaatteisiin: kestävä kehitys, yhteisöllisyys ja inkluisio
- henkilöstöllä on yhteinen näkemys siitä mitä inklusiivinen toimintakulttuuri käsitteenä tarkoittaa
- käymme säännöllisesti keskustelua työyhteisömme ilmapiiristä ja arvoista
- henkilöstö kohtelee toisiaan kunnioittavasti ja arvostavasti
- henkilöstö kohtelee lapsia kunnioittavasti ja arvostavasti
- henkilöstö kohtelee huoltajia kunnioittavasti ja arvostavasti
- yksikössä on toimivat ja riittävät pedagogiset käytänteet inkluisioon toteuttamiseen
- kehitämme pedagogisia toimintatapoja lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukeviksi
- kaikkien lasten osallisuus toteutuu
- jokainen lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta päivittäin
- yksikössä hyödynnetään toiminnan eriyttämiseen ryhmien joustavaa muuntelua ja ryhmitteilyä (lapset työskentelevät joustavasti eri ryhmissä päivän aikana)
- yksikössä tehdään yhteistyötä yli ryhmärajojen

3. Lapsen tuen prosessi

Johtajana olen varmistanut, että... (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä) *

- henkilöstöllä on yhteinen näkemys ja yhteiset toimintatavat lapsen tuen toteuttamiseen
- lapsen tuen toteutumista, ja henkilöstön pedagogisia toimintatapoja arvioidaan säännöllisesti lapsen vasu-keskustelussa yhdessä huoltajien kanssa
- yksikössä järjestetään huoltajalle säännöllisesti mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua lapsensa tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin
- yhdessä sovitut pedagogiset toimintatavat on kirjattu ryhmävasuun
- yksikön resurssit on kohdennettu lasten tarpeiden mukaisesti ja henkilöstö tietää kohdentamisen perusteet
- veo on ollut mukana lapsen tuen arvioinnissa
- veo on saanut tarvitsemansa tuen päätösesityksen tekemiseen
- lapsen vasuun on kirjattu pedagogiset tuen muodot ennen hallintopäätösesitystä
- hallintopäätöksessä päätetyt tuen muodot toteutuvat arjessa

4. Rakenteellisen tuen muodot

Kuinka arvioisit pedagogisesti vahvistetun ryhmän rakenteen toimivuutta? Vastaa mikäli yksikössäsi on pedagogisesti vahvistettu ryhmä tai pedagogisesti vahvistettujen ryhmien joustavat järjestelyt. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

- Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä
- Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää
- Ryhmän rakenne on toimiva
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea veolta

- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta

5. Rakenteellisen tuen muodot

Kuinka arvioisit erityisryhmän rakenteen toimivuutta? Vastaa mikäli yksikössäsi on erityisryhmä. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

- Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä
- Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää
- Ryhmän rakenne on toimiva
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea veolta
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta

6. Muut rakenteellisen tuen muodot

Vastaa mikäli yksikössäsi on resurssilastenhoitaja (kot-lastenhoitaja) tai avustamispalvelua. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

- Resurssilastenhoitaja on mahdollistamassa lapsen tuen toteutumista ryhmässä
- Resurssilastenhoitaja mahdollistaa ryhmän jakamisen tarkoituksenmukaisiin ja eri kokoihin pienryhmiin eri tilanteissa
- Koko ryhmän henkilökunta jakaa vastuun tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta
- Avustamispalvelu on mahdollistamassa lapsen tuen toteutumista ryhmässä
- Avustamispalvelu tukee lasten osallisuutta ryhmässä
- Avustaja mahdollistaa kasvatushenkilöstön toimimisen tukea tarvitsevan lapsen kanssa suunnitelman mukaisesti
- Yksittäinen suhdeluvun väljennys mahdollistaa lapsen tuen toteutumisen ryhmässä

7. Miten kehittäisit lapsen rakenteellisen tuen muotoja? Miten kehittäisit lapsen tuen järjestämistä?

2 Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajien kysely

Laaja-alaisen veon työ

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Millä palvelualueella työskentelet? *

2. Millainen työkokonaisuutesi on?

Tiimien määrä *

Tukea tarvitsevien lasten määrä *

3. Työaika *

Kokoaikainen

Osa-aikainen

4. Laaja-alaisen veon työ (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

- Työkokonaisuuteni on sopiva *
- Saan riittävästi työhöni tukea esihenkilöltä *
- Saan riittävästi työhöni tukea vek-koordinaattorilta *
- Yhteistyö esihenkilön kanssa on ollut toimivaa KoTa-prosessin aikana
- Kolmikanta-työskentely tukee työtäni (yksikön johtaja, veo, kieku) *
- Alueellisten veo-tapaamisten sisältö on tukenut työtäni *

5. Mitä kehittämissideoita sinulla on niiden kohtien parantamiseksi, joihin et ole tyytyväinen (kys 4)?
6. Mitä muutoksia uusi Varhaiskasvatustalaki toi työtehtäviisi? *
7. Missä asioissa koet onnistuneesi tänä toimintakautena?
8. Tähän voit jättää muita kommentteja ja kehittämissuhteita

Laaja-alaisen veon työ

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

9. Lveojen työajanseuranta (merkitse desimaalein ½-tunnin tarkkuudella yhteenveto taulukosta lveon työajan kohdentuminen)

1. Ryhmissä työskentely *
2. Vasukeskusteluihin osallistuminen *
3. Leops-keskusteluihin osallistuminen *
4. Leopsit, opiskeluhoito, ped. asiakirjat *
5. Esihenkilöiden työparina ja kolmikanta tapaamiset (kieku) *
6. Yksiköiden viikkopalaveriin, tiimeihin osallistuminen *
7. Tiimien konsultointi ja ohjaus *
8. Hallintopäätösten valmistelu *
9. Muut tehtävät *
10. Mitä muut tehtävät olivat?

3 Erityisryhmän kysely

Erityisryhmät

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Millä palvelualueella työskentelet? *
2. Missä päiväkodissa työskentelet? *
Päiväkodin nimi*
3. Erityisryhmän lasten määrä *
4. Tukea tarvitsevien lasten määrä ryhmässä *
5. Ryhmän henkilökunta *

Kelpoinen Ei kelpoinen

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja *

Varhaiskasvatuksen opettaja *

Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja *

6. Ryhmän muu henkilökunta *

- avustaja yhdelle lapselle
- avustaja ryhmälle
- kot-lastenhoitaja
- kielikaveri
- muu
- ei lisähenkilökuntaa

7. Minkälaisia tuen tarpeita ryhmässänne olevilla lapsilla on? *

8. Kuinka arvioisitte ryhmän rakenteen toimivuutta? (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

- Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä *
- Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää *
- Ryhmän rakenne on toimiva *
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea lveolta, jos ryhmässä ei ole kelpoista veoa
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea esihenkilöltä *

9. Tähän voit kirjoittaa kehittämissuhteita tai muuta, mitä haluat vielä kertoa

5 Pedagogisesti vahvistetun ryhmän kysely

Pedagogisesti vahvistetut ryhmät

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Millä palvelualueella työskentelet? *

2. Missä päiväkodissa työskentelet? *

Päiväkodin nimi

3. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän rakenne *

Pedagogisesti vahvistettu ryhmä

Joustava ryhmä, jossa tukea tarvitsevat lapset on jaettu kahteen tai useampaan ryhmään

4. Pedagogisesti vahvistetun ryhmän lasten määrä *

5. Tukea tarvitsevien lasten määrä ryhmässä *

6. Ryhmän henkilökunta *

Kelpoinen Ei kelpoinen

Varhaiskasvatuksen opettaja *

Varhaiskasvatuksen opettaja *

Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja *

7. Ryhmän muu henkilökunta *

- Avustaja yhdelle lapselle
- Avustaja ryhmälle
- Kot-lastenhoitaja
- Kielikaveri
- Muu
- Ei lisähenkilökuntaa

8. Minkälaisia tuen tarpeita ryhmässänne olevilla lapsilla on? *

9. Kuinka arvioisitte ryhmän rakenteen toimivuutta? (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

- Lapsi saa tarvitsemansa tuen ryhmässä *
- Henkilökunnalla on riittävästi osaamista tukea lasta ja lapsiryhmää *
- Ryhmän rakenne on toimiva *
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea veolta *
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea kiekulta
- Ryhmän henkilökunta saa tarvitsemaansa tukea esihenkilöltä *

10. Tähän voitte kirjoittaa kehittämissuhteitanne tai muuta, mitä haluatte vielä kertoa

6 Avustajien kysely

Avustajan työ

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Millä palvelualueella työskentelet*

2. Työtehtäväni avustajana on*

Lapsikohtainen avustaja

Ryhmäkohtainen avustaja

3. Millaisessa lapsiryhmässä työskentelet (valitse yksi)*

- Varhaiskasvatusikäisten ryhmä/ esiopetusryhmä
- Pedagogisesti vahvistettu ryhmä
- Erityisryhmä

4. Avustajan työ (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)*

- Saan riittävästi tukea työhöni varhaiskasvatuksen opettajalta
- Saan riittävästi tukea työhöni varhaiskasvatuksen erityisopettajalta
- Saan riittävästi tukea työhöni varhaiskasvatusyksikön johtajalta
- Olen yhdessä muun tiimin kanssa suunnittelemassa lapsiryhmän toimintaa
- Olen ryhmätilanteissa tukemassa lapsen osallistumista lapsiryhmän toimintaan
- Pystyn työlläni mahdollistamaan lapsen onnistumisia
- Vastaan pääsääntöisesti yksin tukea tarvitsevan lapsen/lapsien kanssa toimimisesta
- Jaamme yhdessä tiimin kanssa vastuuta tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta

5. Millainen on tyypillinen työpäiväsi ja millaisia tehtäviä siihen kuuluu?*

6. Missä koet erityisesti onnistuneesi työssäsi?

7. Millaista täydennyskoulutusta koet tarvitsevasi?

8. Minkälaisia kehittämissuhteita sinulla on avustajan työhön?

9. Mitä muuta haluaisit kertoa, sana on vapaa